

Denizli

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

Yerel Tarih ve Kültür Dergisi

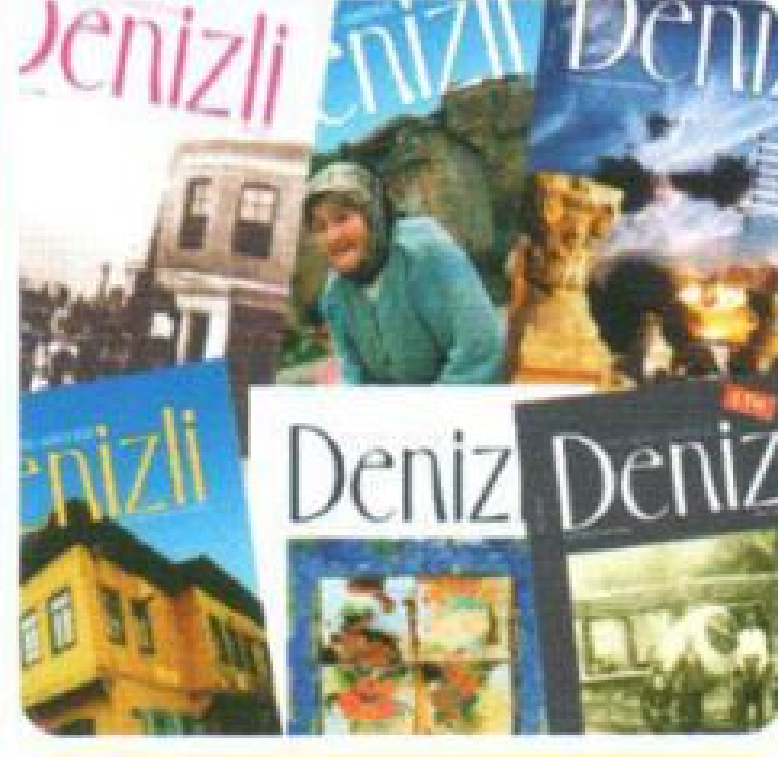
Sayı 19 (Temmuz-Ağustos-Eylül 2008)

• Hasan Ali Toptaş • Laodikya • Nakiboğlu Hoca • Hüsnü Örnek

Benim naziz
vucudum elbet
bir gun toprak
olacaktır, ama
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ilelebet payidar
kalacaktır...

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
DENİZLİ
DERGİSİ

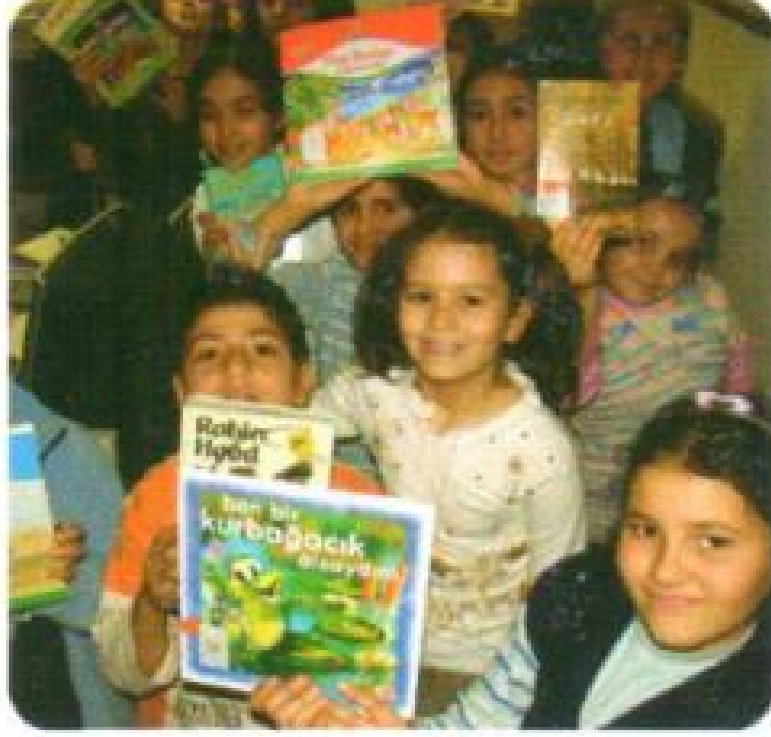
ÖĞRENCİLERİMİZE
BURSLAR

SOSYAL
ETKİNLİKLER
VE
GEZİLER

KİŞİSEL GELİŞİM
KURSLARI

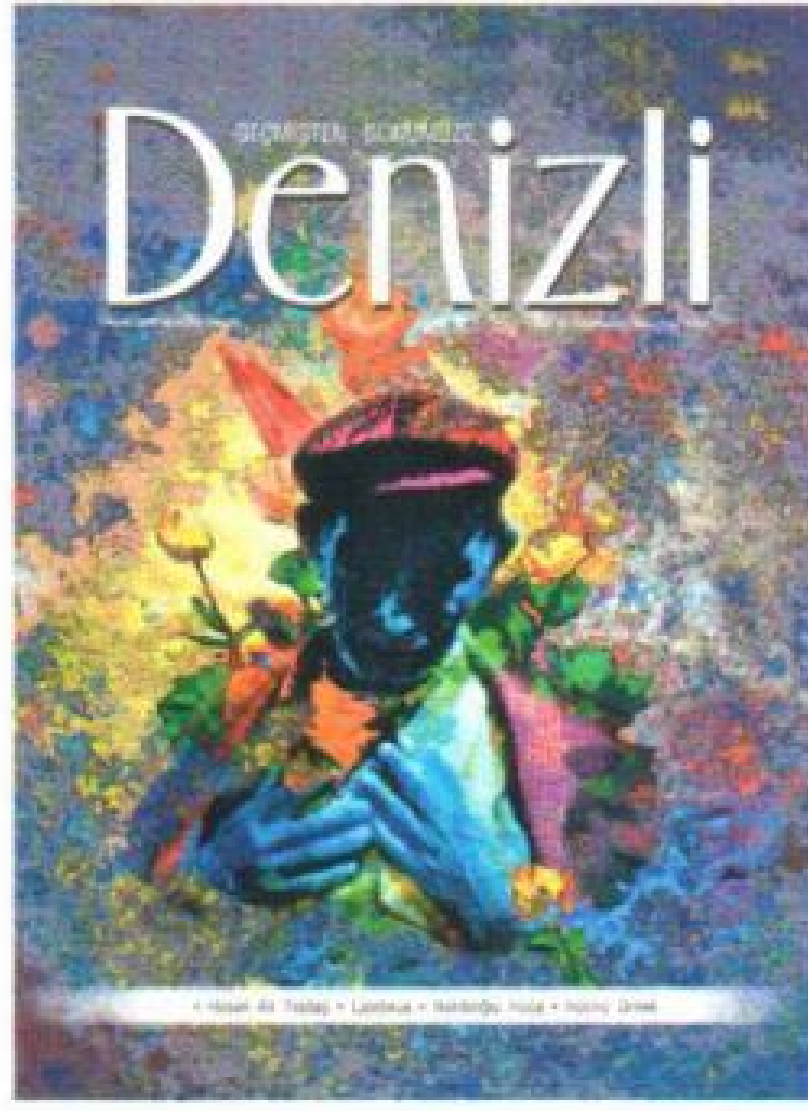

SANATA
DESTEK

CSA
CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM ve KÜLTÜR VAKFI

ÇAMLIK CAD.6017 ŞK. NO:9 KAT:2-3 KINIKLI - DENİZLİ TEL: 0 258 213 43 00 FAKS: 0 258 213 16 50

Geçmişten Günümüze
DENİZLİ
Yerel Tarih ve Kültür Dergisi
(Üç aylık dergi)

CSA
CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM ve KÜLTÜR VAKFI

adına
İmtiyaz Sahibi
M. Ali Abaloğlu

Genel Yayın Yönetmeni
Ömer Gökmen (Sorumlu)

Yayın Danışmanı
Prof. Dr. Önder Göçgün

Editör
Süleyman İnan

Yayın Kurulu
Önder Göçgün
Ömer Gökmen
Süleyman İnan
Metin Türkteş
Şerif Kutludağ
Faruk İnçeoğlu
Coşkun Önen

Koordinatör
Besim Ogelman

İletişim ve Dağıtım Sorumlusu
Mehmet Korkutalp
Ayşe Karakaya

Kapak Fotoğrafi
Mehmet Çakır

Tasarım - Uygulama
Mac Art
Grafik Tasarım-Görsel İletişim
www.m-gf.com

Baskı -cilt
Türker Ofset

İletişim
Camlık Cd. 6017 Sk.
No:9 Kat:2-3
Kınıklı/DENİZLİ
Tel :0 258 213 43 00
Faks:0 258 213 16 50
www.csavakfi.org.tr
www.abalioglu.com.tr/dergi .htm

Yazılar, yazarların yasal sorumluluğu
altındadır.

Gönderilen yazılar geri
gönderilemez.

Dergide yayımlanan
yazı ve dökümanların
tamamının veya
bir kısmının yeniden
yayımlanması için
izin gerekmektedir.

Dergi ücretsizdir.

Merhaba

İnsanların en çok merak ettiği şey, geleceği bilmek istemesidir. Ama bunun bilinen tek yolu düne bakmaktan geçiyor. Bu yüzden, gelecek için bugünler de kayıtlara geçebilmeli... Gün, gün geçmeden yazılabilmeli. Bu yaklaşım, bizi, geçmiş kadar günümüze eğilmeye mecbur ediyor. Yayın kurulu olarak yaptığımız değerlendirmelerde bu açıdan yeni bir açılım yapmak için, Denizli'deki önemli şirketleri önümüzdeki sayılardan itibaren ele almak istiyoruz.

Daha önceki sayılarda Denizli'nin ilk şirketlerinden Şemsi Terakki Debağat ve 70'li yılların şirketi Bir-Emek'le ilgili yazılarda, yazarlarımızın en küçük bilgiyi dahi elde etmek için nasıl çaba sarfettiklerini çok iyi biliyoruz. Deyim yerindeyse, iğneyle kuyu kazmak gibiydi yapılan iş. Bu durumdan dolayı önümüzdeki sayılara, bugünün şirketlerine dair bilgileri derli toplu ve kısa bir şekilde ortaya çıkartmak istiyoruz.

Bu sayımız özgün içeriğiyle yine dopdoludur. Biyografi yazılarımızın ilki, günümüzün ünlü yazarı ve şimdilerde edebiyat çevrelerinde "Doğunun 'Kafka'sı'" olarak anılan Hasan Ali Toptaş'la ilgili. İddia ediyoruz ki, onunla ilgili en kapsamlı ilk yazı bu...

Önder Göçgün de, "Denizli'ye Hizmet ve Gönül Verenler" dizisinde, bu kez Denizli Lisesi'nin Nakiboğlu Hocası'na yer verdi. Sanatçı özelliğiyle temayüz eden Nakiboğlu Hoca'dan yazıda geçen birkaç hatıra notunun da hayli ilgi çekeceğini düşünüyoruz.

1944-50 yılları arasında Denizli'de belediye başkanlığı yapan Hüsnü Örnek'le ilgili yazı da Havva Ergür'ün kaleminden çıktı. Özellikle onun albümünden oğlu Çetin Örnek sayesinde bize intikal eden belge fotoğraflarının, Denizli tarihinde ayrıntı severler için önemli olacağı kanaatindeyim.

Celal Şimşek ise, Laodikya ile ilgili olarak özlü bilgileri daha önce hiç yayımlanmamış fotoğrafları ve güncelitemi de dahil ederek bizlerle paylaştı. Öğretim üyesi olmak dışında kazı başkanı sıfatıyla kaleme alınan bu yazının sahibinin, bu alanda yetkin bir isim olduğunu belirtmek gerekir.

Gelecek sayılarda görüşmek üzere...

Süleyman İNAN
Editör

İçindekiler

- 2-12 Doğunun 'Kafka'sı: Hasan Ali Toptaş
Yazı: Şerif Kutludağ-Metin Türkteş-Süleyman İnan
- 13-22 Lykos Laodikeia'sı
Celal Şimşek
- 23-27 Denizli'nin, Sevgili 'Nakiboğlu' Hocası
Önder Göçgün
- 28-37 Hüsnü Örnek
Havva Ergür
- 38-39 Hüsnü Örnek'in Fotoğraf Albümü
Süleyman İnan
- 40 Efemera
Cumhur Erk

“Doğu’nun ‘Kafka’sı” HASAN ALİ TOPTAŞ

FOTOGRAF: SÖYLEŞİMAN İNAN

Stefan Weidner

(Frankfurter Allgemeine Zeitung gazetesi)

“Eğer Türk Kitaplığı’na sahip olmasaydık, sadece Hasan Ali Toptaş için bile Türkçe öğrenmeye değerdi”

Çağdaş Türk edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Hasan Ali Toptaş, edebiyat çevrelerinin ve okur kitlesinin yakından tanıdığı bir isimdir. O, büyük şehrin, Ankara’nın kıyısında yaşayan, mahcup ve mütevazı bir yazar o. Baklan’da doğup büyüyen özünden kopmamayı başarabilmiş bir edip. Sadece ve sadece yazmak isteyen, memurluk hayatının sıradanlığını güzel hikaye ve romanlar yazarak kıran bir edebiyatçı... Toptaş, bu dünyaya sanki konuşmak için değil de yazmak için gelmiş izlenimi veren yazarlar kuşağının son temsilcilerinden biri. Eserlerinin bazıları yabancı dillerde de basılan ve itibarlı üç ödüle sahip olan Toptaş’ın, şimdilerde bir romanı sinema filmi oluyor.

Söyleşi: Ş.Kuttudağ- M.Türktaş - S.İnan

"Baklan, Marquez'in anlattığı Maconda'ya benzer sanki"

Doğduğunuz ve büyüdüğünüz Baklan'dan söz eder misiniz?

Pamukkale Üniversitesindeki "Edebiyat Günleri"nde Denizli'nin benim metnimdeki etkisini anlatırken: "Hasan Ali, ne biçim Baklan anlatımın var. Sanki Ortaçağ'ı yaşıyorsun bizlere" dediler.

Ben Ege yörüklerindenim. Çocukluğumda dedemle Beşparmak Dağları'na çıkardım. Benim çocukluğum Baklan'ın suyun, elektriğin olmadığı, gaz yağıyla beyaz kâğıdın yan yana aynı bakkalda satıldığı döneminde geçti.

Hatırladığım bir trompet çalan Uzun Ahmet vardı. İlk defa pikabı onda gördük. Pikabı dibek taşının üstüne koyup Özay Gönülüm'ün plağını çaldı, kim varsa orada, hepimiz siyah yuvarlağa merakla baktık. Bizim çocukluğumuzdaki yalnızlığımız Marquez'in "Yüzyıllık Yalnızlık"ına benziyor. Şimdi bakıyorum da "Bütün onları ben mi yaşadım, bunlar var mıydı gerçekten yoksa bir masala ait görüntüler miydi?" diyerek bunun şaşkınlığını yaşıyorum. Sinemacı Şerif mesela. Sinema benim için çok önemliydi. Davulcu Hasan, Uzun Ahmet, kasaba için önemli insanlardı. Hemen her toplantıda en öne oturlardı. Protokole dahildiler. Eskiden Baklan'da şehir kulübü, sinema, lokanta vardı. Hayat daha canlıydı. Aileler de gelirdi. Zaman içinde bunlar yok oldu gitti.

"Annem, Hatice adlı bir Şehrazat, babam ise Samuel Beckett'ir benim gözümde..."

Hikâyeciliğinizde ailenizden birilerinin etkisi var mıdır?

Hikâye etme gücüm sanırım biraz da annemden geliyor. Annemin, Şehrazat (Bin Bir Gece Masallarının anlatıcısı) olduğuna inanıyorum. Müthiş bir anlatım gücü var. Annem birkaç gün, bir olayı anlatabilir. Hikâyeci kimliğinde meraklanma, yineleme, nerede duracağını nereden başlayacağını bilme var. Annem okuma yazma bilmiyor. Hikâye ve masal tekniği de bilmez. Ancak, yaşadıklarını çok iyi anlatır. Diyebilirim ki, ben, Şehrazat'ın sesiyle birlikte edebiyata başlamış oldum.

Yaşadıklarını çok iyi anlatma yeteneği ninemde (babaannem) de vardır. Çivril'i geçince Sivaslı denen bir yer vardır. Sivaslı, meşelik bir yerdir. Kurtuluş Savaşı yıllarında ninem orada kölle pişirdiklerini ve o meşe ağaçlarının içinden çıkıp gelen yalın ayaklı askerlerin avuçlarına kölle koyuverdiklerini defalarca bize anlatmıştır. Yunan işgali sırasında yöreden kağnılarla Uşak'a buğday götürdüklerini, orman içinde karşılaştıkları ayakları çıplak askerlere "kölle" verdiklerini ondan dinlemiştim Ninemin eniştesi eşkiyaymış. Ninem durmadan onun eşkiyalığını anlatırdı. Ninemin anlattığı eşkiya hikâyelerini çok dinledim. Benim edebiyatçı kimliğimde bu anlatılanlar birer fon oldu.

Babam ise suskundur. Babamın birkaç cümlesi vardır. Bunlardan birisi "Öyle yal..öyle yal" dir. Yeni cümlelerle cevap verme yerine "öyle yal"daki "ya"yı farklı vurgularla farklı anlamlar yükleyerek tekrar kullanır. Babamı, Samuel Beckett'e benzetirim.

HASAN ALİ TOPTAŞ

Baba adı: Osman
Ana adı: Hatice
Çocukları: Orçun, Zeynep
Feraye

1958 Baklan'da dünyaya geldi.
1973 Baklan'da ilköğrenimini tamamladı.
1976 Çal'da lise öğrenimini gördü.
1979-80 Urfa Ceylanpınar'da 20 ay süren askerlik yaptı.

1981-86 Çivril Defterdarlığında
veznedarlık yaptı.

1986-88 Ankara'da Maliye Kursu'na katıldı.

1988-99 Sincan'da İcra Memurluğu yaptı.

2004 Ankara Hazine Avukatlığından
emekli oldu.

2008... Ankara Eryaman'da yaşıyor...

Anne babanız yazarlığınız hakkında ne düşünüyor. Sizin şöhretli bir yazar olduğunuzun farkındalar mı?

Annem yazdığıma üzülüyor. Yazarlığın ne olduğunu kavrayabilmiş değil. Yazarlığa meslek olarak bakmıyorlar. Bir sevda, bir futku gibi bakıyorlar.

Bir keresinde, teyzem yere yaydığı gazeteye üzüm sererken gazetede resmimi görünce "Al Bizim Hasan" diyerek heyecanla anneme getirmiş gazeteyi. Ne olduğunu bilmiyorlar. Ancak mutlu oluyorlar.

"Halil Ahmet Amcayla adeta kaderim değişti..."

'Harfler ve Notalar' kitabınızda Halil Ahmet Amca'dan bahsediyorsunuz ki, size kitap aşkı veren kişiydi. Ne söylersiniz onun hakkında?

Ailemin dışında, postacılıktan emekli Halil Ahmet Erdem Amca'nın benim kitaplarla tanışmamda ve dolayısıyla da geleceğimin şekillenmesinde çok büyük etkisi olmuştur. Halil Ahmet Amca emekli olduktan sonra kasabada kitap satmaya başladı. Bu o zamana kadar Baklan'da olmayan bir şeydi. Ben bir "Edebiyat Tanrısı"nın olduğuna ve Halil Ahmet Amca'yı bana onun gönderdiğine inanıyorum.

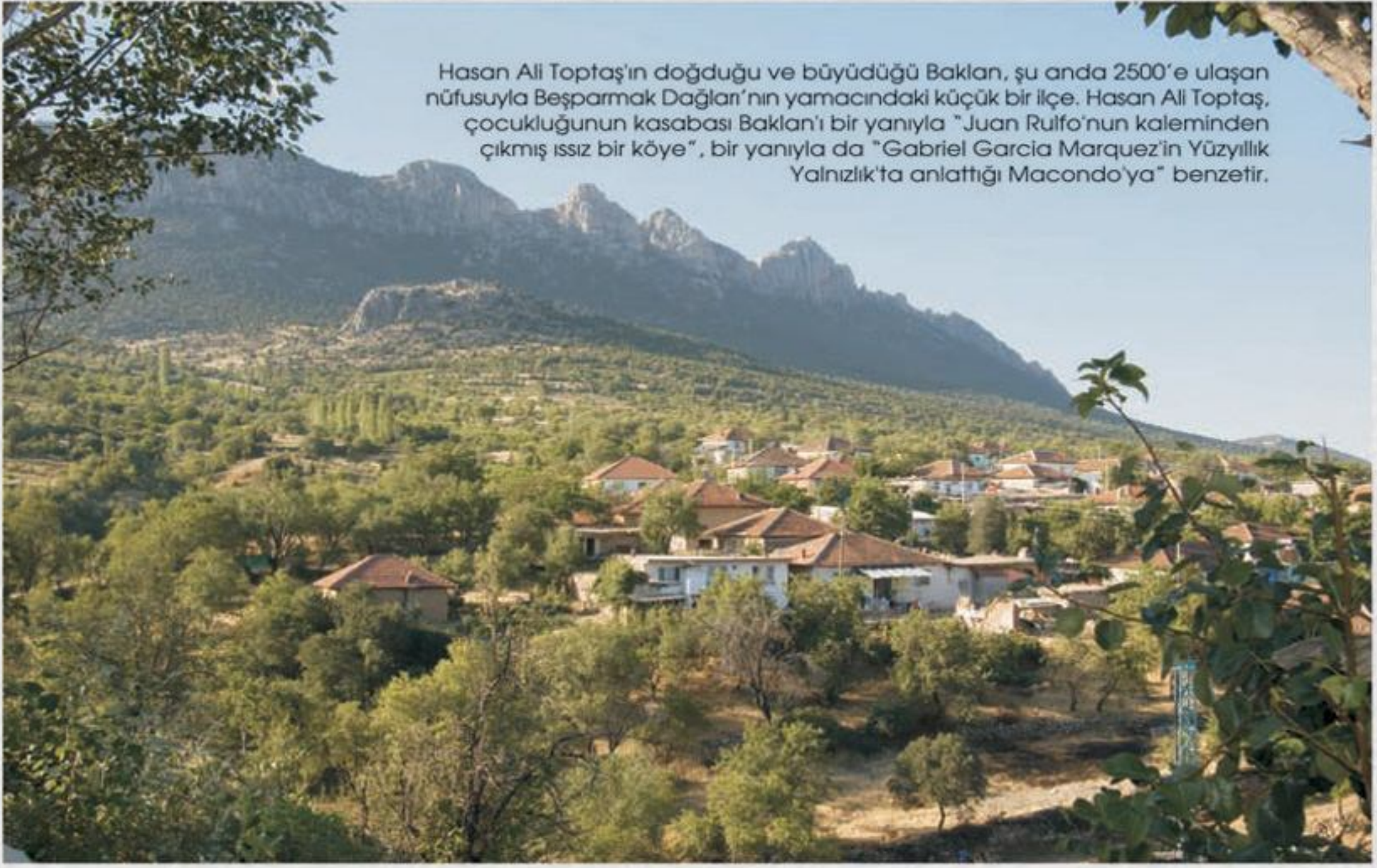
Kitaplarla böylece tanıştıktan sonra, o sıralarda sizin en çok okuduğunuz yazarlar kimlerdi?

Kemalettin Tuğcu, Kerime Nadir, Muazzez Tahsin'in kitapları beni çok etkilemiştir. Onları çok beğenirdim. Onun kitapları yüreğimizi eriten, ağlamayı öğreten kitaplardı. Aynı dönemlerdeki Yeşilçam filmlerinde de bu etkiyi yaşardım. Halen defalarca seyretmiş olmama rağmen o dönemin bir Yeşilçam filminde gözlerim nemlenir, yaşla dolar.

1- Hasan Ali Toptaş 2- Hasan Ali Toptaş, Baklan Ortaokulu'na kayıt yaptırmadan önce Çal 'Foto Sürmeli'de çektiği ender stüdyo fotoğraflarından (1970) 3- Hasan Ali Toptaş, gençlik yıllarında 4- Hasan Ali Toptaş (dolmuşta şoför koltuğunda), aile bireyleri evin 'ekmek teknesi' dolmuşun önünde 5- Kardeşi İrfan'la (1970) 6- Hasan Ali Toptaş, Baklan Ortaokulu'ndaki bir bayram töreninde.

Hasan Ali Toptaş'ın doğduğu ve büyüdüğü Baklan, şu anda 2500'e ulaşan nüfusuyla Beşparmak Dağları'nın yamacındaki küçük bir ilçe. Hasan Ali Toptaş, çocukluğunun kasabası Baklan'ı bir yanıyla "Juan Rulfo'nun kaleminden çıkmış ıssız bir köye", bir yanıyla da "Gabriel Garcia Marquez'in Yüzyıllık Yalnızlık'ta anlattığı Macondo'ya" benzetir.

"Ben Şoför Osman'ın oğluyum!... 'Aynalı' değilim"

İlk kez 8 yaşında (1966) Denizli'ye mecburiyetten geliyorsunuz. Bunu bize anlatabilir misiniz?

Şöyle oldu: Sekiz yaşındayken başımın arka kısmında bir yara çıktı. Önce çevredeki kadınlar bildikleri bütün ilaçları başımdaki yarada denediler. Baca kurumuyla sarımsağı karıştırıp ilaçlar yapmışlar ve yarama sürdüler. Diğer yandan da ne olduğunu bana duyurmadan köstebek ve kirpi gibi hayvanların etlerini bana yedirmişler. Hocalara bile okuttular. Muhtemeldir ki, kendi halinde bir haftada iyileşecek yara, komşu kadınların yöntemleriyle uzadı ve belki de mikrop kaptı. Yaram gitgide kötüleşmeye başlayınca beni Denizli'ye hastaneye götürmeye karar verdiler. Denizli'de iki hafta hastanede kaldım. Hastanede kaldığım sürede neredeyse hiç dışarıya çıkmadım, yani Denizli'yi hemşirelerin yürüyüşünde gördüm. Hastanede yatarken ninemle kitap istedim, bana kitap göndermelerini istedim. Nitekim babam beni görmeye geldiğinde elinde kitapla geldi. Hastanedeki bu iki haftalık tedavinin sonucunda yaram iyileşti, kapandı. Ancak ben hep bu yarayı merak ederdim.

Bir gün aynayla, iyileşen bu yarama baktığımda, avuç içine giren eski zamanların cep aynası denilen yuvarlak el aynası kadar bir yerin saçsız kaldığını gördüm. O dönemde okullarda üç numara fıraş olduğumuz için saçımız uzamazdı. Dolayısıyla yara yerini saçlar da kapatmazdı.

Evde olduğum zamanlarda iki cep aynasıyla yara yerine bakardım. Saçsız ve parlayan haliyle yara yerini aynaya benzetirdim. Bunun için de pek dışarıya çıkamazdım. Bu aynanın, benim yürüyüş ritmime göre etrafa, evlerin kerpiç duvarlarına, gelip geçen insanların yüzlerine yansıdığını düşünürdüm. Çarşıda pazarda dolaşırken yara yerime bakanların da yarayı aynaya benzettiğini düşünürdüm. Bir gün sokakta arkadaşlarımla yanına giderken çocuğun birisi de benim yarayı aynaya benzetmiş olmalı ki, "İşte... Aynalı geliyor..." deyiverdi. Şom ağızlı çocuğun dediği bu söz benim hayatımı değiştirdi. Baklan küçük yer, bir söz hemen yayılıyor. Sonra herkes bana "Aynalı.." demeye başladı. Artık, ailemin dışında hiç kimse bana Hasan Ali demez oldu. Herkes Aynalı deyince lakabın içine hapis oluyorsunuz. O yıllar beni "Aynalı"ya hapsetti.. İlk okuduğum kitaplardan birisi "Konuşan Katır"dı. Bu kitaptaki kahramanın adı da benim ismimi taşıyordu; Hasan'dı adı. Büyücüler Hasan'ı katır kılığına sokuyor, Hasan bağıyor:

Hasan Ali Toptaş'a hikaye ve romanlarında esin kaynağı olan Baklan'daki bazı karakterler ne yazık ki hayatta değiller. Sinemacı Şerif, İğneci İsmail, Uzun Ahmet, Davulcu Hasan, Selim'in Hüseyin... Ama, bunlar arasında Halil Ahmet Amca'nın yeri apayrıdır. Çünkü, Hasan Ali'ye okuma aşkı veren postaneden emekli Halil Ahmet Amca'ydı. Hacı Ahmet için Hasan Ali Toptaş "Benim için o edebiyat tanrısıydı. Boş buldum ve ondan kitap aldım... Kaderim değişti" der.

"Ben katır değilim... Hasan'ım...". Ancak katır olmadığını kimseye anlatamıyor. Ben de Hasan'la özdeşlik kurdum galiba, aynalı meselesinden o kadar etkilenmişim ki, aynalı olmadığımı kimseye anlatamadım.

Baklan'da beni şimdi herkes "Şoför Osman'ın Oğlu" diye bilir. Tabii şimdi bu lakâp unutuldu.

(Ara not: Aynalar, aslında halk kültürü içerisinde "aşkın dili"ydi. Yetişme dönemindeki gençler sevdiği kızın evinin penceresine veya açık alanda ise sevdiği kızın gözüne aynayla güneş ışığı yansıtarak sevgilerini ve aşklarını ifade ederlerdi.)

"Ortaokulda vızır vızır kitap alırdım okulun kütüphanesinden"

Biraz da ortaokul ve lise yıllarınızdan bahsedebilir misiniz?

Ortaokulu doğduğum kasaba Baklan'da okudum. Ortaokul yıllarım benim en verimli yıllarımdı. Çok güzel ve zengin bir okul kütüphanemiz vardı. Vızır vızır kitap alır, okurdum. Yaşar Kemal'in İnce Memet'ini, Hemingwayleri, Balzacları orada okudum. Türkçe öğretmenimiz ve okul müdürümüz Gürol Tok, bir Türkçe dersinde Memduh Şevket Esendal'ın bir öyküsünü okudu. Ben o kadar etkilendim ki bu öyküden, adeta uçtum... Sınıftan çıktım gittim.

Çocukluğunda kitaplarını severek okuduğu Kemalettin Tuğcu, Kerime Nadir ve Muazzez Tahsin, denilebilir ki Hasan Ali Toptaş'ı diğer yazarlara yöneltmişti.

Bir gün, Gürol öğretmenimiz bizden bir portre yazmamızı istedi. Ben de her sabah sürüsüyle kapımızın önünden geçen "Kel Hasan" adlı keçi çobanlığı yapan bir komşumuzu yazdım. Beşparmak Dağları'ndan doğan güneş ışıklarının, keçi sürüsünün çıkardığı toz bulutu içinde yürüyüşünü hayal meyal gösterdiği Kel Hasan Amca'yı anlattım. Kel Hasan Amcaya "Kel Hasan" denir mi? Demişim işte. Okulumuzda Kel Hasan Amca'nın torunları da vardı. O yazı okulun duvar gazetesinde aylar boyunca asılı kaldı. Bu benim için itici bir yazı oldu, güzel cümle kurabiliyorum diye kendime güvenim geldi.

71 yaşında olan Hatice Toptaş, hiç okula gidememiş, bunu acıyla anlatıyor: "Okula kaydetmek için Öğretmen Arap Ali geldi. Gelmeden önce tembihlemişlerdi. Sağır taklidi yapacaktım. 'Öğretmen ünleyecek, 'eyl' dersin kızarım', demişti dedem. Ekmek bulamıyoruz zaten. Sonra babam, benim için sağır demiş. Bu yüzden okula hiç gidemedim... Benim okumam yok, cahilim. Orçun torunumdan oğlumun kitabından bir kere, bir satırcık okumasını istedim. Bir satırcık. Torunum bir kere okudu. Okudukları hep aklımdadır. 'Orçun adlı oğluma hasretim. Masamda gölge olmuş..."

Liseyi, kasabada lise olmadığından Çal'da okudum. Çal Lisesi'nde okumak için Çal'da iki arkadaş kerpiç bir oda tuttuk. İçinde kozalak çuvaları, tarhana keseleri, yufka yığınlarının istiflendiği kerpiç bir oda. Lise'de daha birinci sınıftayken Orman Haftası nedeniyle açılan öykü yarışmasında "birincilik" aldım. Beni ödülle boğdular. Kitapçılar kitap seti yapmışlar. Mustafa Necati Sepetçioğlu, Nihal Atsız, Ömer Seyfettin'den de kitapların yer aldığı on, on beş kitap. Kaymakamlık koluma Hislon marka bir saat taktı. İbrahim Çökelez, benim adıma Ziraat Bankası'da yüz liralık bir hesap açtırmış. Bu yüz lira o zaman benim için çok büyük paraydı. Neredeyse bizim bir yıllık ev kiramız. Harca harca bitmez. Bol bol harcadık. Böylece kalemimizle -yazarlıktan- ilk paramızı da kazanmış olduk. Lise ikinci sınıfta edebiyat bölümüne geçtim. Oradan mezun oldum.

"Babam, 'seni bu ortamda okutmam', dedi"

Ya sonra?

Liseden mezun olduktan sonra 1976-1977'de ön kayıtla Uşak Meslek Yüksek Okulu'na kayıt oldum ve bir yıl okudum. Bu bir yıllık süre boyunca okula en fazla yirmi gün gidebilmişimdir. Okula gidebildiğimiz bu günlerde de cebimizde taşlarla giderdik. O yıllarda ülke karıştı. Siyasi olaylar vardı. Uşak'ta da olaylar vardı. Babam geldi: "Ben her gün televizyon başında senin ne zaman öleceğine mi bakacağım, seni bu ortamda okutmam" dedi ve beni alıp köye geri götürdü.

Peki, geçiminizi bundan sonra nasıl sağladınız, ne işler yaptınız?

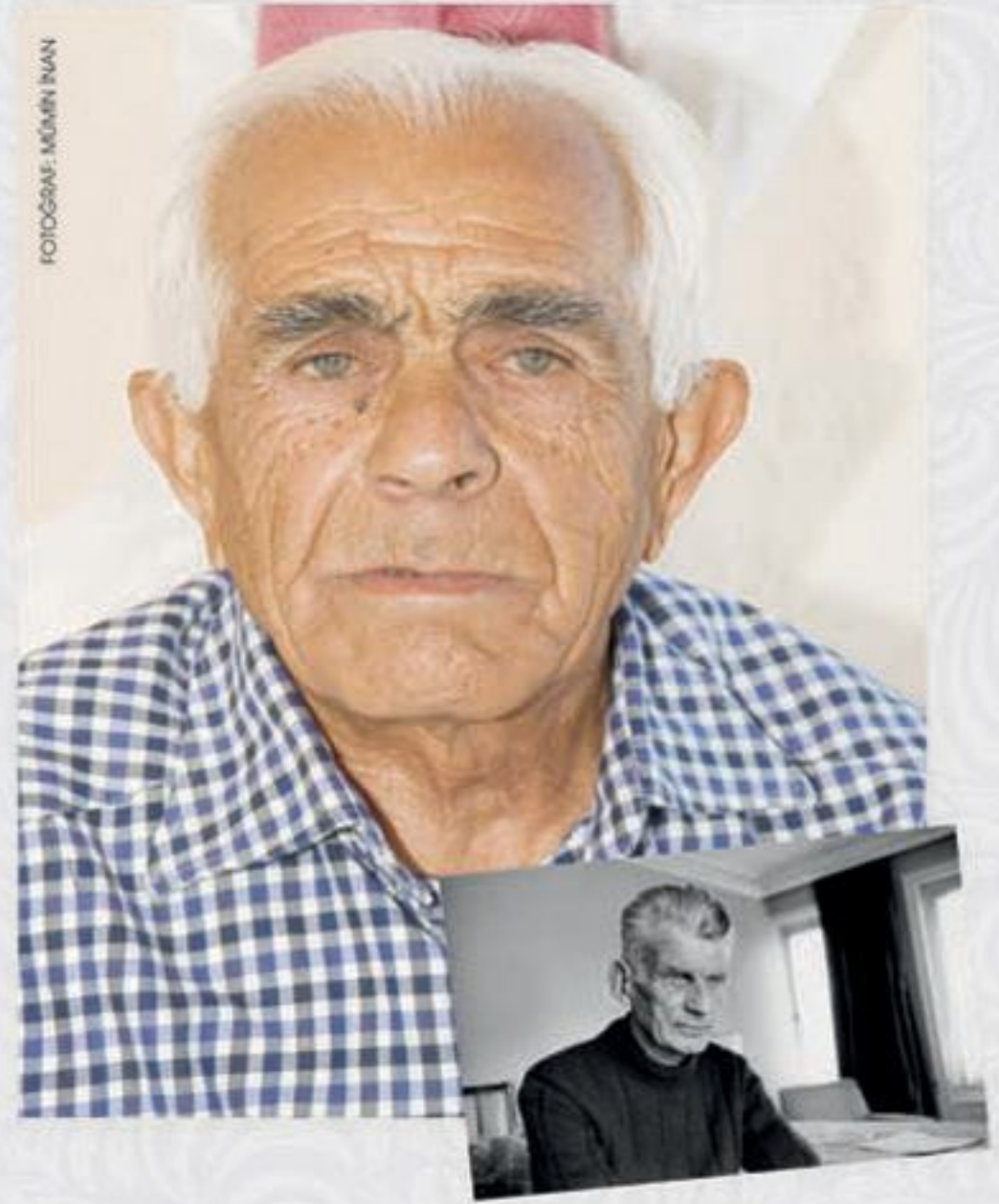
1975'te Denizli'de deprem oldu. İzmir asfaltında prefabrik binada kurtarıcı araçlar odasında bir yıl çalıştım. Bir gün büroya gelen bir gazetede "Bekir Yıldız Denizli'ye gelecek" haberini okudum. Yerel gazeteler ve kitapçıları aradım, kimsenin haberi yoktu bundan. Bekir Yıldız'ın Kuyumcu Oteli'nde kaldığını öğrendim. Koru Motel'de yemekte yakaladım. Akşamına Kuyumcu Oteli için sözleştik. Lise mezunuyum, sanayide çalışıyorum. O kadar heyecanlıydım ki Bekir Yıldız'a "Beni otele alırlar mı?" dedim. "Niçin almasınlar?" dedi.

O akşam, Kuyumca Oteli'nde buluştuk. Yanıma Bekir Yıldız'ın "Kaçakçı Şahan"nini de aldım. Kitabımı imzalattım. Aslında benim amacım ona öykümü okutmaktı. Öykümü okuttum ve çok güzel şeyler söyledi.

Bekir Yıldız, "Hangi kitaplarımı okudun?" dedi. Bu soru bana bir anda hakaret gibi geldi. Çünkü Bekir Yıldız benim idolümdü. "Hepsini!.." dedim.

-İstersen bundan sonra okuma, dedi. Sonra çok yakın arkadaşı olan Cengiz Bektaş geldi ve ben yanlarından ayrıldım.

Osman Toptaş (babası) "Hasan'ın elinden kalem kitap hiç düşmezdi. Kitaptan dolayı da çok arkadaşı yoktu"

Hasan Ali Toptaş, babası 'Şoför Osman'ı oyun yazarı, romancı ve 'absürd' tiyatronun önde gelen temsilcilerinden ve alışagelmışin dışındaki eserleriyle 1969 Nobel Edebiyat ödülü alan İrlandalı Samuel Beckett'e benzetir. 75 yaşında olan Osman Toptaş, Arabistan'da trafik kazası geçirmiş yıllar önce. Sol bacağının dizden aşağısını orada bırakmış. 1987'den beri emekli olan Osman Toptaş, çoğu vaktini Baklan'daki çarşı kahvehanesinde geçiriyor.

Baba ocağında, tek kalan kitabı, Hasan Ali Toptaş'ın ilk kitabı... Kitabın bazı iç sayfalarında ve hatta arka kapakta bile baba tarafından tutulan telefon notları var... Bu gerçeği Hasan Ali Toptaş, 'Harfler ve Notalar' adlı kitabında 'Kimseye Verilmeyen Kitap' denemesinde anlatır.

FOTOGRAFİYERİN İNAN

Hatice Toptaş (annesî) "Hasan'ım beni mutlu etti... Hasan'ım gariban büyüdü. Mevlâm da yardım etti. Duam bu... Aç susuz kalmadık, lakin gariban yaşadık. Öğretmenler "Teyze övün... övün... adını dünyanın duyduğu oğlun var... Övün..." dediler... "Hayır... Hayır... yapamam... Övünemem... Ben toprakla beraberim. Ben ancak oğluma dua edebilirim..."

Bu kadar kitabı çıktı bana okuyuvermiyorlar. Ben cahilim. Biz sekiz kardeşlik. Öğretmenimiz vardı Arap Ali diye. Ev ev dolaşıp çocukları okula kaydediyormuş. Babam geldi. Arap Ali evimize gelecek. "Eyl... dersin saçlarını yolarım. Ses vermeyeceksin..." dedi. Öğretmen evimize geldi beni de karşısına çıkardılar. Öğretmen konuştu. Sorular sordu. Ben hiç ses çıkarmadım. Sağır taklidi yaptım. Öğretmen gitti. Fakirlik var. Babam fakirlikten beni okutamadı. Şimdi oğlun yazar olmuş dediklerinde çok seviniyorum... Mutlu oluyorum..."

"Bene dediler ki oğlun Alamanlara gidiyormuş. Yazarlıkta şöhret olmuş. Övün gari dediklerinde, ben kendimi yükseltemem dedim. Çünkü, ben garibanım. Ben garibanımı..."

Askerliğimi 1978-1980'de Suriye sınırında yirmi ay seyyar jandarma olarak yaptım. O zamanlar, iki ülke sınırını ayıran tel örgüler arkasında kalan akrabalar arasındaki bayramlaşmalar şimdiki gibi serbest değildi. Tel üzerinden bir şeyler alıp vermek yasaktı. Görevimiz asayişin temin etmektir. "Yabu" hikâyemde orayı konu edindim. Konu tümüyle tanıklık ettiğim bir olaydı. Askerlik sonrasında (1980) bir yıl işsiz dolaştım. Memuriyet şansım yoktu. Çivril'deyim, evliyim, işsizim. Daha öncesinde dayılarımla kahve çalıştırmış onlara yardım etmişim. Buna güvenerek Çivril'de ocakçılık, garsonluk işleri arıyordum. O günlerde Denizli Defterdarlığı bir sınav açtı ve sınava ben de girdim. Akşam eve geldiğimde kazandığımı haberini aldım. Ertesi gün Çivril Vergi Dairesi'nde göreve başladım. Artık veznedardım. Beş yıl başkalarına ait olan paraları saydım. Bu benim gözümde dünyanın en saçma işlerinden biriydi.

Veznedar olarak çalıştığım bu yıllarda değişik dergi ve gazetelere yazılar gönderiyordum. Denizli gazetesinde birkaç öyküm çıktı. İstanbul'da "Edebiyat 81" adlı bir dergi vardı, oraya üç hikâyeye göndermişim. Üçünü de yayınlacaklarını söylediler. Ne yazık ki dergi benim yazılarımı yayınlamadan kapandı. Sonra bana bir mektup yazıp: "İzmir'de 'Dönem' adında kardeş bir dergimiz var, bu yazılarını oraya gönder" dediler. "Dill Mühürü Gelin" diye bir öyküm vardı, öykü Bekir Yıldız tarzı bir öyküydü. Çünkü ben bir Bekir Yıldız hayranıyım. Bu öyküyü "Dönem" dergisine yolladım ve yayımlandı. Böylece ilk öyküm Dönem'de ulusal anlamda yayımlanmış oldu. Sonra o dergi de kapandı.

Hüsam Toptaş (Pala Hüsem)

"Üç defa göz ameliyatı oldum. Bıyıklarım çok iyi bakardım; şimdi bakamıyorum. Yiğenim Hasan çocukluğunda çok sakindi. Çok kitap okurdu. Çarşıda bir yere gidip gelirken elinde hep kitap olurdu"

Halil Toptaş (dayısı)

"1970'ten beri taksiciyim. Ticari taksi çalıştırıyorum. Çarşı içindeyim. Siz, Hasan Ali diyorsunuz. Biz onu Hasan olarak biliriz. Ablamın oğlu. Yeğenimle gurur duyuyoruz. Küçüklüğünden beri okumaya çok meraklıydı. Hep kitap... Hep kitap... Çocukluğunda yaramazlık diye bir şey yok. Alkol bilmez. Şöhret peşinde değil. Baklan Orta Okulunda okusun... Beşparmak Dağları'ndan bir yazar çıksın!... Gurur duyuyoruz..."

Adnan Demirdöğeri

(Baklan Belediye Başkanı)

"Hasan Ali Toptaş'ın babası Baklan'a ilk minibüsü getiren şahıs. Geçimini şoförlük yaparak geçirdiği için onu herkes Şoför Osman olarak bilir. Osman Toptaş'ı arıyorum desanız halk bilemez. Hasan Ali Toptaş ve kardeşinin elinden kitap düşmezdi. Çocukken de çok okurlardı. "Hasan abi, kendi halinde ve mahcuptu. En iyi arkadaşı kitaplardı. Şimdi de öyle. Oldukça mütevazı. Sanırsınız ki, ödüllü ünlü bir yazar değil."

Çalıştığım işi çok sıkıcı bulduğum için Çivril'den ayrılmaya çalışıyordum. Ankara'da Maliye Bakanlığı'nın bir okulu vardı. Cumhuriyet öncesinde kurulmuş, lise mezunu olup da Maliye'de beş yıl çalışmış olanların girme hakkına sahip oldukları bir okul. Orta derecede yönetici yetiştiren "Maliye Kursu" ydu bu. Sınava girdim, kazandım ve 1986'da Ankara'ya geldim. Okul iki yıllıkti. İki yıl eğitim gördük. Yasaları ezberledik. Ankara Defterdarlığı Sincan Vergi Dairesi'nde 1988'de icra memurluğuna başladım. 1988-1999 arasında Sincan'da icra memurluğu yaptım. Bu mesleği de hiç sevmedim.

Çocukluğumda dayım bize bir teyp getirmişti. Ailecek dinlerdik. Bir gün evimize birileri girdi. Çalışıp duran teypin fişini çekerek alıp götürdüler. Meğer babamın birilerine

borcu varmış ve evimize icra gelmiş. O tablo gözümün önünden hiç gitmez. İcra memurluğuna başlayınca o tablo gözümün önüne geldi

Yasalar ne emrediyorsa onları uyguladık. Ancak görev süresince pek çok dramatik sahneyi de birlikte yaşadık. On bir, on iki yıl süren icra memurluğu döneminde dört roman yazdım. Gün boyunca icra memurlunun getirdiği berbat bir işi yapınca yazmaya yeni anlamlar yükleniyor.

1999-2004 arasında da Hazine Avukatlığı'nda çalıştım. 2004 sonunda memuriyetten emekli oldum.

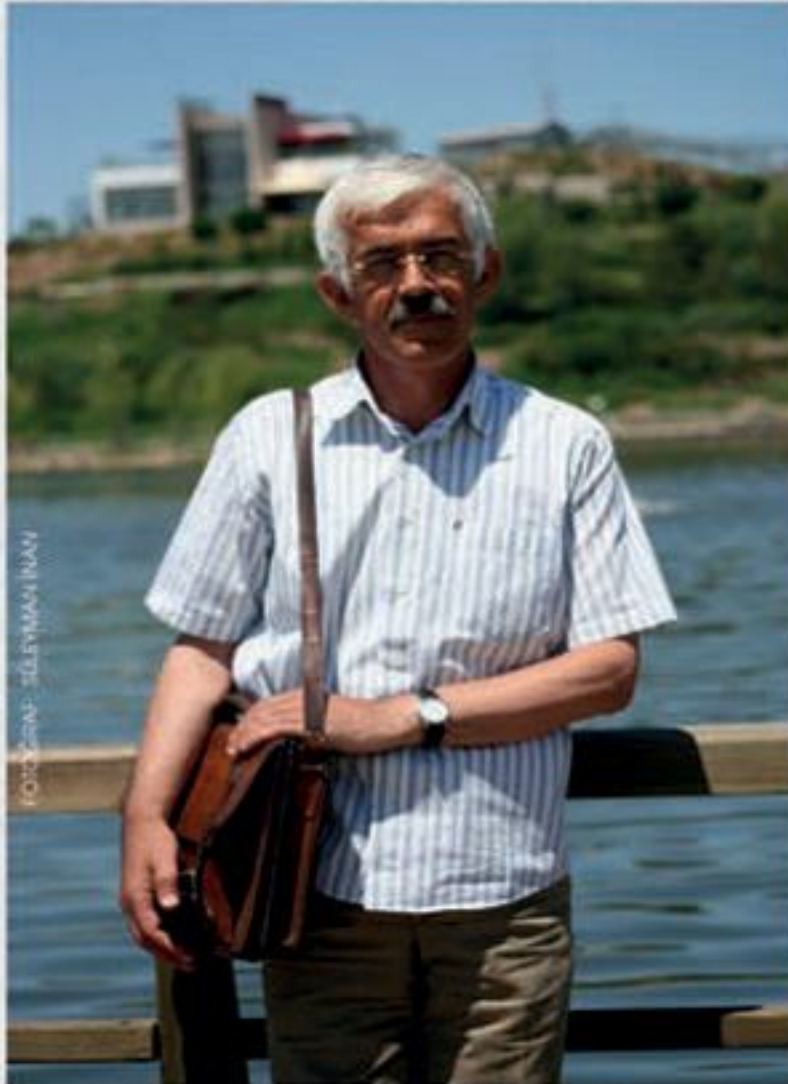
1- Baklan'dan Çal'a ve Denizli'ye sefer yapan minibüsün ön camını silen 12 yaşındaki Hasan Ali. 2- 'Şahin' Hasan Ali Toptaş. Fotoğrafın arkasında 'Gelen güneş doğsun/ Tozu dumanı boğsun/ Bu cansız hayalim/ Sizlere hatıra olsun' 3- Hasan Ali, ilkokul 2. sınıfta arkadaşı Rafet Kılıç'la. 5- Hasan Ali Toptaş (sağ başta), ortaokulda arkadaşlarını birbirlerine taktıkları lakaplarıyla hatırlıyor. Tarkan (Burhan), Herkül (Veli), Kingkong (Fahrettin), Mihrace (Ramazan), Heredot (Fuat). Hasan Ali Toptaş'ın lakabı ise edebî geleceğinin işaret gibi: 'Aşık'. 6- Hasan Ali Toptaş, 'Bir Yol' adlı oyununda 7- 1976 Çal Orman İşletmesi tarafından düzenlenen Hikâye-Şiir-Makale yarışmasında 'Çoban Necip' adlı hikayesini jüri önünde okurken

"Ne kadar yerel olunursa o kadar evrensel olunur düşüncesindeyim"

Biraz da sanatçı kimliğinizden bahsedecek olursak sanat hakkındaki görüşleriniz nedir?

Sanattan söz ediyorsak, sanat aklın menzilinde yapılan bir şey değilmiş gibi geliyor bana. Akıl eksiktir, yani akıl sınırlıdır. Akıl sanatta çok egemen olmamalıdır. Çünkü birçok şeyi akılla izah edemiyoruz. Doğadan gelişliğimizle işlenememiş yanlarımız vardır. Yazarken bir kulağımızın oraya açık olması gerekir. Kurgu ve plan var. Ama yazar için plan onu sınırlayan bir de durum arz ediyor. Dali veya Picasso -tam hatırlayamıyorum- "Yapacağınız resmi kafanızda tamamladıysanız onu resmetmenize gerek yok" derler. Ben de bu görüşlere katılıyorum. Yazacağım konu hakkında önceden plan yapmam. Yazıya başladığımda sonucun nereye varacağını, yazının ne zaman biteceğini kesinlikle bilmem. Eğer baştan plan yaparsam, konunun başlığını belirlersem bu benim hayal gücümü sınırlandırıyor ve serbest düşünemiyorum.

Bana göre roman ve öykü bilgi değildir. Mesaj vermeyi, okuru eğitmeyi asla düşünmem. Yazarken okuru yani okur kitlesini düşünmem, eğer düşünürsem her tavrım okurun algısına göre biçimlenir. Bunu yaparsam okuruma yalakalık yapmış olurum. İçimden geldiği gibi yazmaya özen gösteririm, genellikle yazılarımda yerel konular ağırlıktadır. Ne kadar yerel olunursa o kadar evrensel olunur düşüncesindeyim. Çünkü insan her yerde aynı insandır.

FOTOĞRAF: SÜLEYMAN İNAY

ONUN İÇİN KİMLER NE DEDİ?

Doğan Hızlan

"Yalnız bir adam Hasan Ali Toptaş... büyük şehirlerin gürültüsünden ve baştan çıkarıcılığından uzakta roman yazıyor."

Yıldız Ecevit

"Sıradışı bir yazarla karşı karşıyadır Türk edebiyatı. Hasan Ali Toptaş olağanüstü yetenekte bir dil ve kurgu ustasıdır; Türk edebiyatının en güçlü romantik kalemidir. O, geleceğin Türk edebiyatına damgasını vuracak birkaç yazardan biridir."

Semih Gümüş

"Genç edebiyatımız içinde Hasan Ali Toptaş'ın yazdığı romanların nereye konulabileceğini düşünüyorum. Sanıyorum genç edebiyatımızla sınırlı bir alanda değerlendirilmesi doğru da değil... Bu denli ayırksı bir yaratıcılığın nereden doğduğunu merak ediyorum."

Stefan Weidner (Frankfurter Allgemeine Zeitung gazetesi)

"Eğer Türk Kitaplığı'na sahip olmasaydık, sadece Hasan Ali Toptaş için bile Türkçe öğrenmeye değerdi"

"Her kimse bu çocuğa söyleyelim, böyle yüksekte uçmasın..."

Edebiyat alanında kendinizi kabul ettirme sürecinizi bizimle paylaşır mısınız?

Edebiyat sahasında kendinizi kabul ettirebilmek çok zor bir iştir. Ben ilk yazdığım kitapları yayınlatabilmek için çok sıkıntı çektim. Görüştüğüm birçok yayınevi beni geri çevirdi, bazıları ciddiye bile almadı. Mesela "Bin Hüzünlü Haz" kitabımı yayınevime götürünce geri çevirdiler ve hatta roman olarak algılamadılar bile. Daha sonra bu romanım Marmara İletişim Fakültesi öğrencilerince en iyi roman olarak seçildi ve 1999'da da aynı eser Cevdet Kudret Roman Ödülü'ne layık görüldü.

1994'te Yunus Nadi Roman Ödülü'ne bir dosya olarak "Gölgesizler" romanımı sundum. Bu romanım ödülü kazandı. İstanbul İbrahim Paşa Sarayı'nın avlusunda tören yapıldı. Bu sırada işte, Atal Behramoğlu geldi; o tarihte Simavi Yayıncılığın editörüyüdü. Dosyayı yayınlayacağını söyledi. İkitelli'de yayınevime götürdüler. Haziran ayıydı. Bir sözleşme imzaladık. Hatta bir miktar avans da verdiler. Aradan aylar geçmeye başladı. Bir ay, iki ay... Ama bir türlü kitabım basılmıyordu. Ödülün sıcaklığı geçti. Ben ayıp olur diye de aramaya çekiniyordum. Nihayet altı ay sonra, Aralık'ta cesaretle Behramoğlu'nu aradım. "Be çocuk! daha önce niye aramadın" dedi. Yayınevinin kapandığını söylediler. Dert ettiğim şey, bana verdikleri avansı geri ödeyip ödemeyeceğimdi. Parayı istemediler. Hatta, "Sen bize dava açma da..." dediler. Simavi Yayıncılık Aydın Doğan'a satılmıştı. "Gölgesizler'i Can Yayınları'na verdim. 1995'te oradan çıktı. "Gölgesizler" ödül alınca da edebiyat dünyası bana açıldı ve yayınevleri beni aramaya başladı.

"Bin Hüzünlü Haz"ı Adam Yayınları kabul etti. Yüz yüze gelmediğimiz Memet Fuat rahatsızdı ve tedavideydi. Onun verilen eserleri okuyamayacağı düşünülürdü. Beş kişilik jüriden dördünün oyları ikiye iki olarak belirleyecekti. Ben bunu öğrenince doğrusu toplumcu gerçekçi Memet Fuat'ın deneysel bir roman olan "Bin Hüzünlü Haz'a olumsuz bakacağını düşündüm. Ancak o, romanı ayrıntılı bir şekilde okumuş ve "Böyle bir metni yayınlamamak olmaz... Her kimse bu çocuğa söyleyelim, böyle yüksekte uçmasın..." diyerek roman hakkında olumlu görüş belirtmiş. Memet Fuat'ın bu tavrı benim için de ders oldu. Kitap önce İş Bankası Kültür Yayınları, sonra da Doğan Yayınları arasında yayınlandı. Aslında esas olan okuyucuya ulaşabilmektir. Okuyucuya ulaşabilmek de pek kolay olmuyor günümüzde. Ben okuyucuya ulaşabilmek için kitapların deterjanlarla aynı alanlarda reklam edilmesine karşıyım. Kitaplar okuyucu ile daha ciddi alanlarda buluşturulmalı ve

tanıştırılmalıdır. Kitap tanıtımı yapan dergiler, kitap fuarları, eleştirmenlerin yer aldığı yayınlarda bunlar gerçekleştirilmeli diye düşünüyorum. Aslında bana göre kitap tanıtımındaki en etkili yöntem, bir okuyucunun sizin kitabınızı bir diğerine tavsiye etmesidir. Her kitap yazarın okuyucuya bir mektubudur. Okuduğum her kitapla birlikte sanki yazarlardan bana bir mektup gelmiş oluyor.

Başlangıçta çok sıkıntı çektim yayınlama konusunda ama günümüzde ne yazsam yayınlanacak duruma geldim. Yani artık kendimi Türkiye ve birçok ülkede kabul ettirmiş durumdayım. Ama ne yazsam yayınlanır ve satır düşüncesini de kesinlikle desteklemiyorum. Ben kendi adıma artık daha titizim. Yayın dünyası çok genişledi. Yayınevi ve basılan kitaplar çoğaldı. Değerli kitaplar kaybolmaya başladı.

"Kendimi yazma konusunda topluma karşı borçlu hissediyorum."

Bu günlerde neler yapıyorsunuz yazmakta olduğunuz bir şey var mı?

İki yıldan beri çok koşuşturuyorum. "Gölgesizler" iki yıl önce Almanca yayınlandı. Orada bir kitap çıktığında yayınevi şehirlerde okuma günleri yapıyor. Onun için sık sık Almanya'ya gitmek zorunda kalıyorum. Gölgesizler kitabımın kapağında "Sadece Hasan Ali Toptaş okumak için bile Türkçe öğrenmeye değer" yazar. Bunu Almanlar söylemişlerdir. Bu benim için çok önemli bir sözdür ve bu cümleyi duymak için bile otuz beş yıl yazmaya değer.

Almanya'da okurlarım benim için memuriyet yaptığımı da anlayamıyorlar. Bir başka ilginçlik de Almanya'da yazarlara okuma günlerinde para veriyorlar. Okurlar yazarı bir konserde sanatçıyı para verip dinledikleri gibi dinliyorlar. 15-20 Avro para ödeyerek salona girebiliyorlar. Bu paradan da yazara ödeme yapıyorlar. Yani Almanya'da yazarlara verilen toplumsal kıymet böyle. Aslında Batı için de aynı şeyi söylemek mümkün. Orada insanlar yazara ve kitaba değer veriyorlar, çok okuyorlar. Mesela "Gölgesizler" İtalya'da ilk baskıda 30 bin basıldı. Burada, benim ülkemde ise 14 yılda 13 bin sattı.

"Gölgesizler" Kırklareli'nde sinema filmine çekiliyor. Bir terslik olmazsa sonbahar'da Berlin'de, Berlin Film Festival'ine katılacak. Benim de, bir karelik minik bir rolüm olacak filmde. Pencerede bir sefer görünüp kaybolacağım.

Şu anda bir roman üzerinde çalışıyorum. Ne zaman biterse, ne zaman içime sinerse o zaman yayınlanır.

Kendimi yazma konusunda topluma karşı borçlu hissediyorum.

Hasan Ali Toptaş'ın beğendiği yazarlar arasında başlıca Oğuz Atay, Bilge Karasu, Yusuf Atılgan, Franz Kafka ve Milan Kundera isimleri sayılabilir.

HASAN ALI TOPTAŞ'ın Edebiyat Tarihçesi

- 1970 İlk okuduğu kitap "Konuşan Katır"ı satın aldı.
1971-72 Ortaokulda Türkçe dersi için "Kel Hasan" adlı portre yazısı, okulun duvar gazetesinde yayımlandı.
1974 Lise 1'de Orman Haftası nedeniyle açılan hikâye yarışmasında birinci oldu.
1978 İlk yazıları "Denizli" gazetesinden çıkmaya başladı.
1982 İlk hikâyelerini İstanbul "Edebiyat 81" dergisine yolladı.
"Dill Mühürü Gelin" hikâyesi İzmir "Dönem" dergisinde yayımlandı.
1987 İlk hikâye kitabı "Bir Gülüşün Kimliği" yayımlandı.
1990 İkinci hikâye kitabı "Yoklar Fısıltısı" yayımlandı.
1992 "Olü Zaman Gezginleri" kitabı Çankaya Belediyesi Damar Edebiyat dergisinde 1.lik ödülü aldı.
"Sonsuzluğa Doğru" adlı ilk romanı, dosya olarak Kültür Bakanlığından mansiyon aldı. Aynı yıl içinde bakanlıkça basıldı.
1994 "Gölgesizler" adlı kitabı Yunus Nadi Roman Ödülünü aldı.
1999 "Bin Hüzünlü Haz" romanı ile Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü aldı. "Yalnızlıklar" adlı şiirsel metni kitaplaştırıldı.
"Ben Bir Gürge Dalıyım" adlı çocuk romanı basıldı.
"Uykuların Doğusu" adlı romanı Orhan Kemal Roman Ödülü aldı.
2005 Denemeleri "Harfler ve Notalar" başlığıyla basıldı.
2007

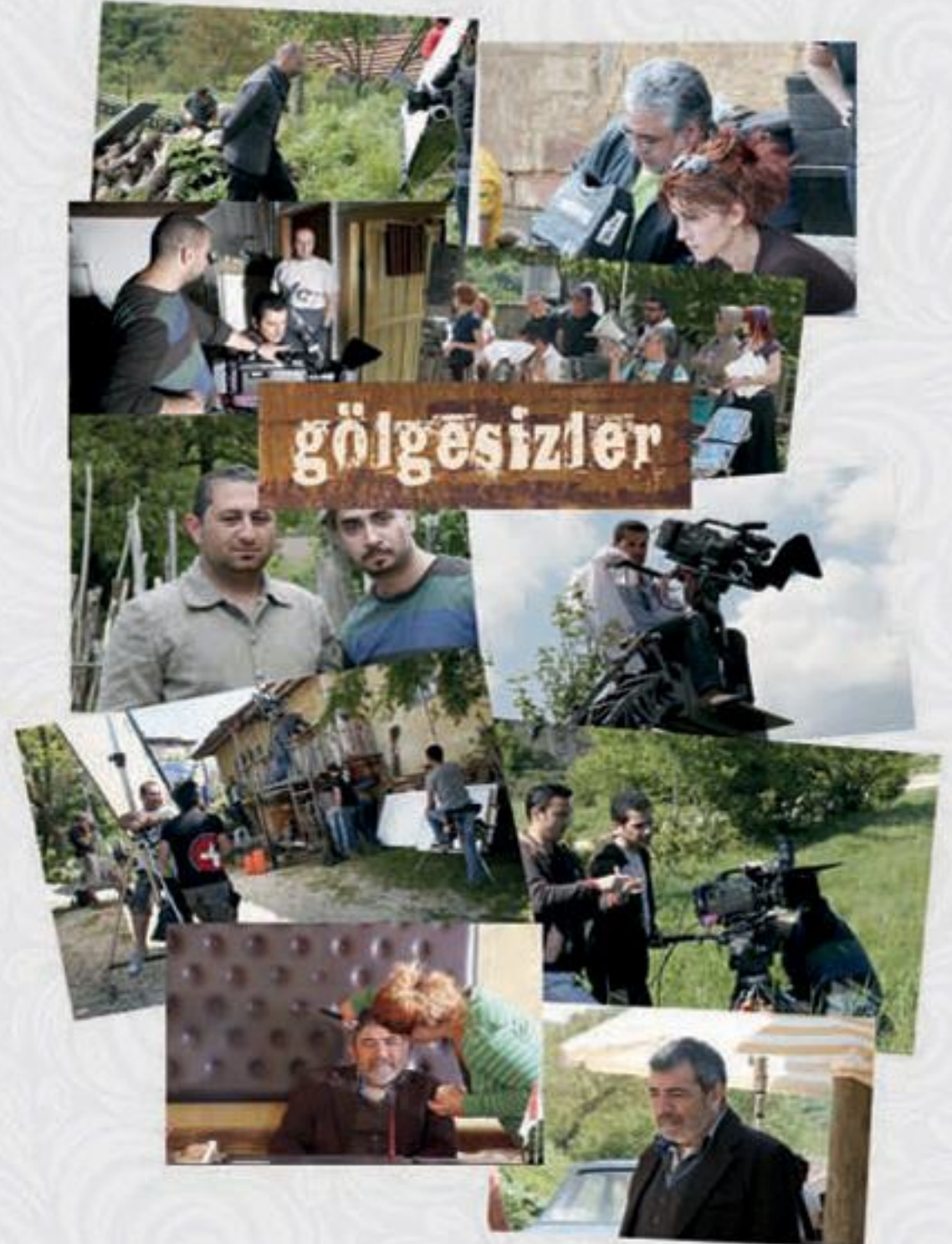
Yapım:
Hakan Karahan

Senaryo/Yönetmen:
Ümit Ünal

Oyuncular:
Selçuk Yöntem,
Taner Bırsel, Arsen Gürzap,
Altan Erkekli

'Gölgesizler' adlı romanı Almancaya çevrilen yazar Hasan Ali Toptaş, Frankfurter Allgemeine gazetesinde çıkan övgü dolu bir yazıda 'Doğu'nun Kafka'sı' olarak nitelendirildi

Hasan Ali Toptaş'ın Gölgesizler adlı romanı sinema filmi yapılıyor. Hasan Ali Toptaş'ın 1995 yılında yayımlanan "Gölgesizler" adlı romanından 2007 yılında Ümit Ünal tarafından aynı adla senaryolaştırılan filmin yönetmenliğini de yine Ümit Ünal üstlendi. Çekimlerine devam edilen "Gölgesizler" filminin önümüzdeki aylarda tamamlanması düşünülüyor.

LAODIKEIA AD LYCUM (LYKOS LAODIKEIA'SI)

Prof.Dr. Celal ŞİMŞEK

Laodikeia Kazı Başkanı - Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi

Laodikeia, antik dönemde Frigya Bölgesi'nin batı ucunda, günümüzde ise Denizli İlinin 6km kuzeyinde, Eskihisar, Goncalı, Bozburun köyleri sınırları içinde yer alır. Lykos Ovası'nın güneyinde yer alan Laodikeia; kuzeydoğusunda Lykos (Çürüksu), güneydoğusunda Kapros (Başlıçay) ve kuzeybatısında Asopos (Gümüştay-Goncalı Deresi) olmak üzere üç tarafı ırmaklarla çevrili yüksek bir platform üzerinde kurulmuştur (Resim 1-4). Antik kaynaklardan Plinius'un (NH. V.105) Diospolis ve Rhoas olarak adlandırdığı Hellenistik Dönem öncesi yerleşimlerin ilk buluntuları, kentin batısında Asopos'un (Gümüştay) güneydoğu yamaçlarında ele geçmiştir. Bu alanlarda yapılan yüzey araştırmaları ve kazılarda Eski Tunç Çağı'na (M.Ö. 3000) kadar inen seramik ve çakmaktaşı-sileks buluntulara ulaşılmıştır. Asopos Tepesi'nde yapılan kazılarda, Eski Tunç Çağı'ndan Erken Bizans Dönemi'ne (M.S. 7. yy. başı) kadar kesintisiz tabakalaşma tespit edilmiştir. Diğer taraftan Kuzey Nekropolü'nde yapılan kazılarda da M.Ö. 4. yy.a kadar inen siyah astarlı seramikler bulunmuştur.

Hellenistik kent, M.Ö. 3. yy.ın ortalarında Seleukos Kralı II. Antiokhos tarafından karısı Laodike adına kurulmuştur. Kraliçe LAODIKE, Roma İmparatorluk Dönemi'nde bile kentin koruyucu tanrıçası (TYKHE) olarak sevilmiş ve tapınım görmüştür. M.Ö. 190 yılı Magnesia Savaşı ve arkasından M.Ö. 188 yılında yapılan Apameia (Dinar) barışına kadar Seleukos yönetiminde kalan kent, bundan sonra M.Ö. 133 yılına kadar Bergama Krallığı, daha sonra da M.Ö. 129 yılında Roma Cumhuriyeti yönetimi sınırları içine dahil olmuştur.

Her dönemde depremlerle yıkılan ve tekrar ayağa kaldırılan kent, İmparator Focas (M.S. 602-610) Dönemi'nde meydana gelen büyük deprem sonrasında terk edilerek Salbakos'un (Babadağ) kuzey yamaçlarına Denizli-Kaleiçi ve Hisarköy'ün bulunduğu alanlara taşınmıştır. Bununla ilgili olarak 6 yıldır yapılan kazı çalışmalarında, M.S. 7. yy. sonrasına tarihlenebilecek ne yapı kalıntısına, ne de siyah buluntularına rastlanmıştır. Bu yüzyıldan sonra antik kaynakların sözünü ettiği Laodikeia, şimdiki Kaleiçi'ne ve Hisarköy Kalesi'ne kadar dağın eteklerine yayılmış olan ve dolayısıyla yer değiştirmiş olan yeni Laodikeia'dır. Kaleiçi ve etrafındaki yerleşimler, bölgenin tamamen Türkleşmesi olan 1206 yılına kadar devam etmiştir.

Laodikeia'nın Kaleiçi ve çevresinde yer alan dağ yamaçlarına taşınmasındaki en büyük sebep; M.S. 7. yy. başında meydana gelen depremle Denizli'den gelen ve 8km'nin üzerindeki suyollarının bozulması, bunun yanında ova ortasında yer alan kentin geçiş noktasında olması sebebiyle ordular tarafından sürekli talan edilmesidir. Bu sebeple halk su kaynaklarının bulunduğu ve ordulardan kaçması daha kolay olan güvenli dağ yamaçlarına taşınmıştır. Aynı özellik Kolossai antik kentinde de görülür. Bu kentte, M.S. 7. yy.da günümüz Honaz İlçesi'nin bulunduğu dağ yamaçlarına Khonai adıyla taşınmıştır. Laodikeialılar Kaleiçi'ne taşınırken terk ettikleri eski Laodikeia'nın mimari blokları ve tuğlaları taşıyarak yeni yerleşimlerinde kullanmışlardır. Kazılarda numaralandırılmış ve taşınmak üzere olan tuğla yığınlarının da ele geçmesi bunu desteklemektedir. Bu yönüyle Kaleiçi Kalesi ve Hisarköy Kalesi, M.S. 7-8. yy.da antik dünyada yaygın görülen küçük kale tipini yansıtır ve bunlarda tipik üçgen istinat ayağı çıkıntıları yapılmıştır. Bu küçük kaleler tehlike geçinceye kadar mal ve canın korunduğu alanlardır. Halkın büyük çoğunluğu buralarda değil suları bol, bağ ve bahçe içindeki evlerde yaşamıştır. 1206 yılında Bölge tamamen Türkleşince bu kaleler zaman içinde sürekli tamir edilerek kullanılmıştır.

Laodikeia en parlak zamanını M.S. 1-3. yy.lar arasında yaşamıştır. İkinci parlak dönem ise M.S. 4-6. yy.lardadır. Erken Bizans Dönemi'nde (M.S. 5-7. yy.) Frigya Metropolü unvanını alan kent, Hıristiyanlığın en önemli ve kutsal merkezlerinden olup, Anadolu'da yer alan YEDİ KİLİSE'den birine sahiptir.

Kentin en önemli gelir kaynağı yolların kavşak noktasında olması nedeniyle ticarettir. Bunun başında antik kaynakların da sıkça sözünü ettiği tekstil ticareti gelir. 6 yıldır yapılan kazı çalışmaları kentin diğer önemli ticari gelirinin ise mermer ticareti olduğunu ortaya koymuştur (Resim 5). Laodikeia'nın hemen yanında, Lykos Ovası ortasında yer alan gölü besleyen Lykos Nehri, Büyük Menderes Nehri'ne batıda Sarayköy İlçesi'nde katılmaktadır. Özellikle kıvrımlı ve durgun akan Büyük Menderes Nehri, Milet yanında denize döküldüğünden, sal taşımacılığı için çok uygundur.

Kent, birbirini dik açılarla kesen ana caddeler ve ara sokaklardan oluşan, hippodomik (ızgara) planlı olarak düzenlenmiştir. Suriye Caddesi'nin iki yanında yer alan yapılar, 42m genişliğinde ve 51m derinliğinde olan insulalara (adalara) göre planlanmıştır. Buna göre sosyal yapılar, dini yapılar, ticari yapılar, yönetim yapıları ve sivil konutlar belli bir sistem içinde yapılmıştır. Ana caddelerin iki yanında portikler ve gerisinde dükkân sıraları bulunur. Cadde ortalarında ise genişliği 1.20m, yüksekliği 1.85m'yi bulan ana kanalizasyon sistemleri yer alır.

Kentin tamamına ait yapılar, 1990 yılına kadar taş ve kireç ocağı olarak kullanılarak tahrip edilmiştir. Diğer taraftan tarımsal faaliyetler de büyük tahribatlara sebebiyet vermiştir.

Antik Kent, yaklaşık 5km_lik bir alana yayılmıştır.

Laodikeia antik kentinde günümüze ulaşabilen yapı kalıntılarının tamamı, Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 1. yy.dan itibaren) ile Erken Bizans Dönemi'ne (M.S. 7. yy. başına kadar) aittir. Yapılarda bölgede yaygın olan kesilmiş traverten bloklar ve farklı alanlardan getirilen mermer bloklar kullanılmıştır. Traverten bloklar, kuzeyde Hierapolis'in yer aldığı Çökelez Dağı eteklerinden, doğuda Kolossai antik kentinin bulunduğu Honaz (Kadmos) Dağı eteklerine kadar çeşitli alanlardan getirilmiştir. Aynı şekilde mermerin de çeşitli alanlardan getirilmesine rağmen önemli bir ocak, Salbakos (Babadağ) Dağı'nın kuzey eteğinde Domuz Deresi'nden sağlanmıştır. Bu ocak kente 18km uzaklıkta olup, gri damarlı mermerlerin çıkarıldığı blok kesim izleri hemen dikkati çekmektedir.

Kentin içme suyu ise güneyde (Denizli İl Merkezi içinde) 8km uzaklıkta olan Başpınar kaynaklarından sağlanmıştır. Buradan sular kemer ve çift sıra traverten künk sistemiyle kente ulaştırılmıştır. Buna ait Eskihisar Köyü'nün yanında çift hatlı ve basınca dayanıklı traverten borular günümüze kadar kalabilmiştir (Resim 6). İki ana su terminaliyle kentin tamamına su sağlanmıştır.

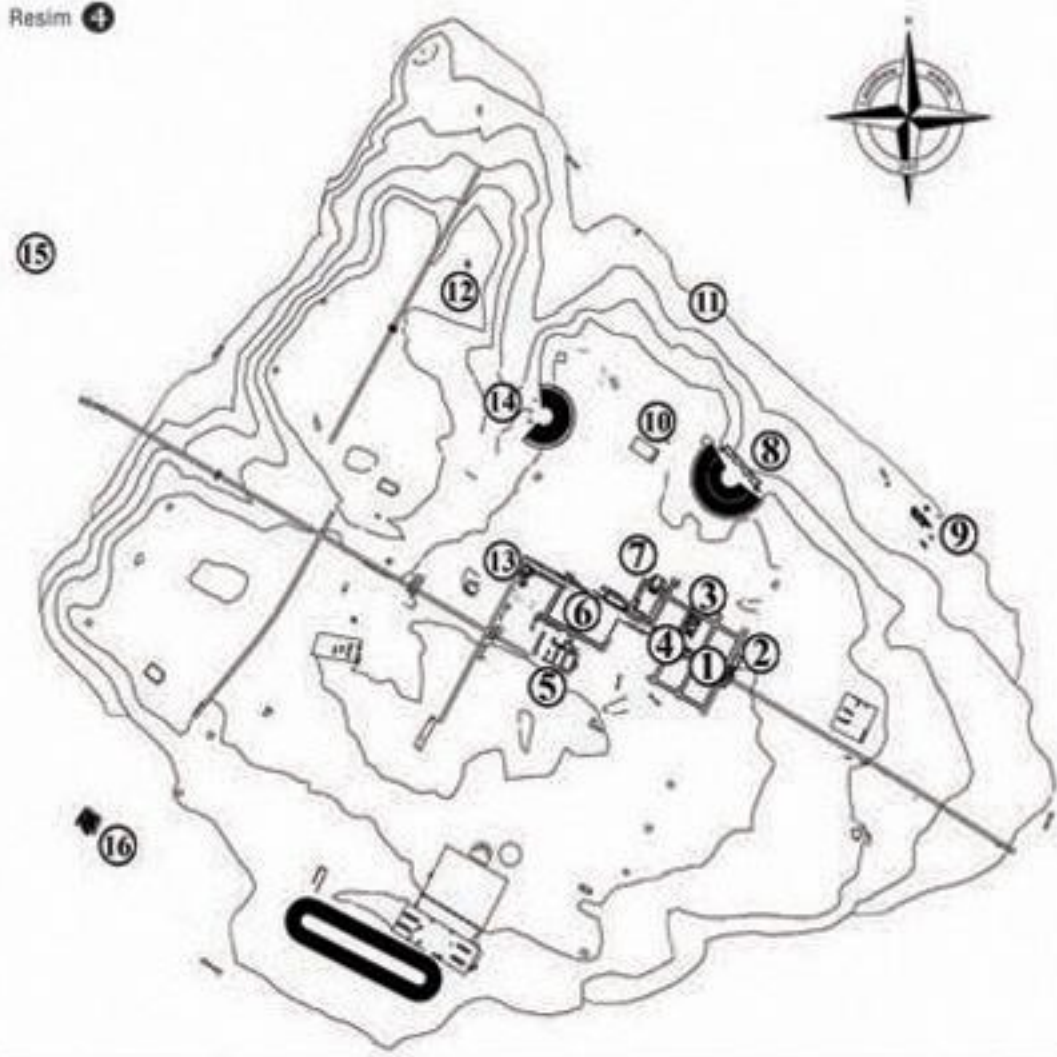
Laodikeia antik kentinin önemli ve günümüze kadar gelebilen yapıları içinde; Anadolu'nun en büyük stadyumunu (280x70m), 2 tiyatrosunu, 4 hamam kompleksini, 4 agorasını, 5 nymphaeumunu, 2 anıtsal giriş kapısını, bouleuterionunu, tapınaklarını, kiliselerini ve anıtsal caddelerini sayabiliriz. Laodikeia stadyumunda bölgesel nitelikli sportif yarışmalar ve gladyatör dövüşleri yapıyordu (Resim 7). Ayrıca stadyumun yanında yer alan Güney Hamamı kompleksi de kentin önemli yapı grubunu oluşturur.

Antik kent Anadolu'nun en eski 7 Kilisesi'nden birine sahip olup, dini turizm bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Diğer taraftan kent, Pamukkale (Hierapolis) yol güzergâhında oluşuyla da birçok ziyaretçinin gezdirdiği ören yeri konumuna gelmiştir.

Laodikeia antik kenti içinde yer alan farklı yapılarda, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Pamukkale Üniversitesi adına Prof.Dr. Celal Şimşek başkanlığında 6 yıldır geniş katılımlı bir ekiple kazı çalışmaları sürdürülmektedir. Bunlardan bir kısmının özet bilgileri aşağıda verilmiştir:

Resim 4

LAODİKEİA ÇALIŞMA ALANLARI

1. Suriye Caddesi ve Doğu Bizans Kapısı	9. Kuzeydoğu Nekropolü ve Kuzey Atölyesi
2. Bizans Nymphaeumu (Çeşmesi)	10. Korinth Tapınağı ve Kuzey Bazilikası
3. A Evi	11. Kuzeybatı Nekropolü
4. A Nymphaeumu (Çeşmesi)	12. Asopos Tepesi
5. Merkezi Hamam	13. Caracalla Nymphaeumu (Çeşmesi)
6. Merkezi Agora	14. Batı Tiyatrosu
7. Tapınak A	15. Batı Nekropolü
8. Kuzey Tiyatrosu	16. Güney Roma Villası

KAZI ÇALIŞMALARI

SURİYE CADDESİ (Resim 4, 8-9): Kent merkezinde yer alan İmparator Caracalla (M.S. 211-217) Nymphaeumun'dan doğudaki Suriye Kapısı'na kadar doğu-batı yönünde 900m uzanan caddedir. Suriye Kapısı adı antik kaynaklarda (Sofistlerin Yaşamı) yer alması nedeniyle caddeye de aynı isim verilmiştir.

2002-2006 yıllarında Suriye Caddesi, Caracalla Nymphaeumu'ndan Doğu Bizans Kapısı'na kadar 400m kazılarak ortaya çıkarılmıştır. 2007 yılında Suriye Caddesi, anastylosis esas olmak üzere Erken Bizans Dönemi (M.S. 6. yy.) devşirme kullanımının restorasyonu yapılarak ayağa kaldırılmıştır. Erken Bizans Dönemi (M.S. 6.yy.) düzenlemesi (anastylosis) esas alındığından orijinalde olduğu gibi, bazı sütunlar ters yerleştirilmiştir. Sütunlar ve payeler üzerinde boya veya kazınarak yapılmış yazı ve şekiller bulunur. M.S. 6. yy. caddesinin bir kısmı, 1 traverten ayak, 2 sütun düzenine göre yapılmıştır. Ayak ve sütunların yüksekliği 3.80-3.85m arasındadır. Sütun ve ayakların kısa olduğu bölümlerde tuğla kemerler yapılarak yükseltilmiştir. Portiklerin bir kısmının üzerinde opus sectile (geometrik şekilli mermer döşemeler) döşemeler ile mozaik döşemeler kalabilmiştir. Dükkan girişlerinin yanına oturmak için parça sütun, başlık, kaide gibi mimari elemanlar yerleştirilmiştir. Suriye Caddesi, tüm antik kentte olduğu gibi, M.S. 7. yy. başlarındaki deprem arkasından terk edilmişinden, 1990 yılına kadar taş ve kireç ocağı olarak kullanılmıştır. Suriye Caddesi'nin, cadde genişliği 7.30m, iki yandaki portik genişlikleri ise 3.70-4.30m arasında değişmektedir. Portiklerin arkasında dükkan sıraları yer alır. Cadde ortasında

topografyaya göre derinliği 1.85m'ye, genişliği 1.20m olan kanalizasyon sistemi mevcuttur. Kanalizasyon eğimi A Nymphaeumu'na (İmparator Septimus Severus Çeşmesi) kadar batıya, daha sonra ise doğu yönlüdür. Suriye Caddesi Hippodomik sistemde, Hellenistik Dönem'den itibaren kullanılmaya başlamıştır. Caddede ele geçen en erken tarihli sikke M.Ö. 2. yy.a aittir. Caddede Erken Roma İmparatorluk Dönemi'nde M.S. 60 depremi arkasından düzenleme yapılmıştır. M.S. 84-85 yıllarında İmparator Domitianus (M.S. 81-96) zamanında portikler Suriye Kapısı ile beraber Dorik düzenli traverten bloklardan yapılmıştır. İmparator Diocletianus (M.S. 284-305) ve İmparator Valens (M.S. 364-378) zamanı arasında depremler sonrasında tamirat ve düzenlemeler yapılmıştır. M.S. 494 yılı depremi arkasından cadde tamamen yıkılmış ve geniş çaplı düzenlemeler yapılmıştır. Bu safhada yapılan düzenlemeler, anastylosis esas olmak üzere ayağa kaldırılmıştır.

Cadde, İmparator Focas (M.S. 602-610) zamanındaki depremle yeniden tamamen yıkılmıştır. M.S. 7. yy. - 1990 yılları arasında, 1300 yıl Laodikeia taş ve kireç ocağı olarak kullanılmıştır.

YÜZEY ARAŞTIRMALARI (Resim 3-4): Laodikeia antik kenti ve yapılarını tanımaya yönelik olarak 2005 yılında 5km_lik kent yerleşimi alanında yüzey araştırması yapılmıştır.

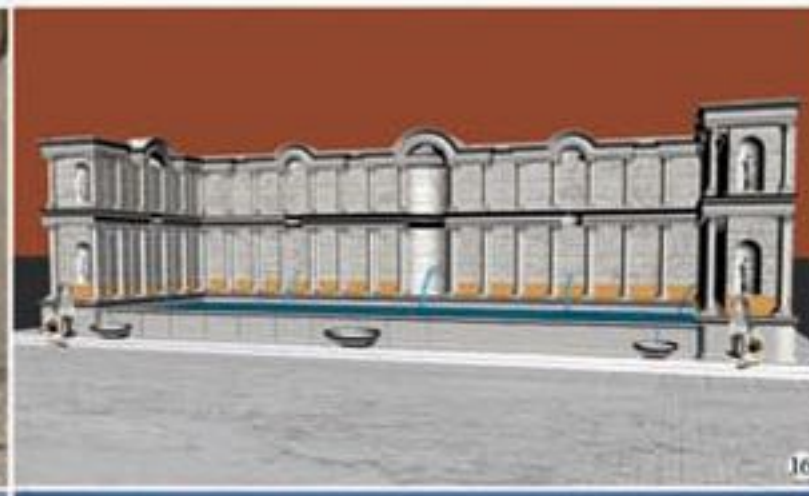
Bu yüzey araştırmasında M.Ö. 3. binden,

M.S. 7. yy.a kadar tarihleme veren seramik, çakmaktaşı-sileks buluntular ele geçmiştir. Yüzeyle ele geçen buluntular; kentte en yoğun yerleşmenin

Erken Bizans (M.S. 5-6. yy.) ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde (M.S. 1-4. yy.) olduğunu ortaya koymuştur. Bunu Hellenistik Dönem (M.Ö. 3-1. yy.) takip etmektedir. Yüzeyle araştırmaları kentte yer alan anıtsal yapıların M.S. 2.-7.yy. arasına tarihlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Yüzeyle araştırmaları antik kentin dört tarafına yayılan nekropol (mezarlık alanları) alanlarının tarımsal faaliyetler, yol çalışmaları ve kaçak kazılarla büyük zararlar verildiğini ortaya koymuştur.

ASOPOS TEPESİ (Resim 4, 10-11): Asopos Tepesi, kentin batısında ve Gümüşçay Deresi'nin (Asopos Irmağı) doğu yamacında yer alır. Burada kazı yapılmasına 2006 yılı çalışmalarında alanda Eski Tunç Çağı'na (M.Ö.3000) kadar inen seramik, çakmaktaşı ve sileks kesici-delici aletler bulunması üzerine karar verilmiştir. 2007 yılında 5x5m olmak üzere 2 (5x10m) açma yapılmıştır. 2008 yılında alanda 5x5mlik iki açmada kazılar sürdürülmektedir. Açmalarda kesintisiz tarih veren M.Ö. 3000'den M.S. 7.yy. başına kadar buluntular ele geçmiştir.

Asopos Tepesi kazıları Laodikeia antik kentinin; önce Rhoas, sonrada Diospolis olarak adlandırılan tipik yerel bir Anadolu yerleşmesi olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle Demir Çağı'na (M.Ö. 1. bin) ait bol miktarda Frig kaplarının çıkması da bu görüşü

LAODİKEİA 2007
A Evi

- A Evi I. Evre (M.S. III. yüzyılın ilk yarısı-M.S. IV. yüzyılın ikinci yarısı)
- A Evi II. Evre (M.S. IV. yüzyılın ikinci yarısı-M.S. V. yüzyılın sonu)
- A Evi III. Evre (M.S. V. yüzyılın sonu-M.S. VI. yüzyılın ikinci yarısı)
- A Evi IV. Evre (M.S. 7. yüzyıl)

0 5 m

Resim 13

A Evi (Resim 4, 12-13): Suriye Caddesi'nin kuzey yanında yer alır ve ızgara sisteminde 42x51m ebadındaki dikdörtgen ada üzerinde yapılmıştır. İç avlulu kompleks evin, cadde yanında dükkan sıraları bulunur. 2007-2008 kazı sezonunda evin toplamda 51x20m ölçülerindeki bölümü kazılarak mekanları ortaya çıkarılmıştır. 2008 yılı kazılarında ise evin portik yanındaki dükkan sıraları ve bu dükkanlarla bağlantılı olan mekanlarda kazı çalışmaları yapılmaktadır. Batıdaki ve kuzeydeki ara sokaktan birer girişi olan ev, iç avlulu ve etrafında diğer mekanların (odalar, mutfak, holler vb.) oluşturduğu bir plan sistemini yansıtır.

Kazılan alanlardaki mimari özellikler, ele geçen sikke, seramik, cam, kemik ve metal buluntuların ışığında A Evi olarak adlandırılan dönemler içinde dört kullanım evresine ayrılarak tarihlendirilmiştir.

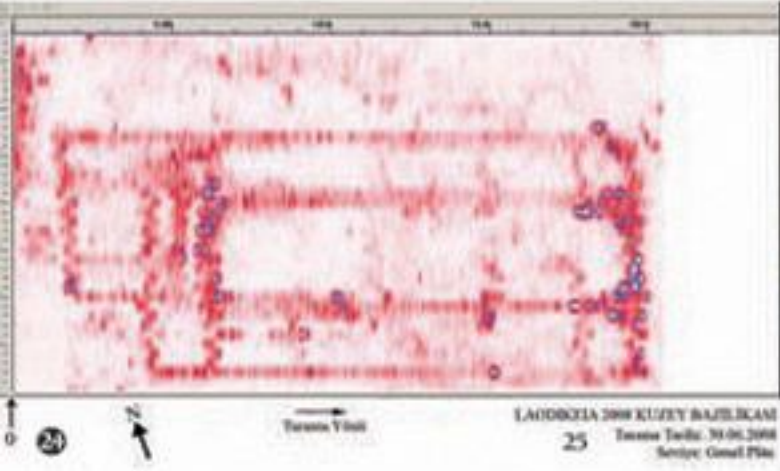
A Evi I. Kullanım Evresi; M.S. 3. yüzyılın ilk yarısı- M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı: Evin özgün olarak planlanması, iç avlu tabanları opus sectile döşemeli. Bu planlama daha önce var olan bir yapının olasılıkla evin üzerine yapılmıştır.

A Evi II. Kullanım Evresi; M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısı- M.S. 5. yüzyılın sonu: Oda ve salonlarda geçişlerin daraltılması, pithosların (küpler) yerleştirilmesi, tabanlara yan ve geometrik tarzlı tuğla döşenmesi, yapıya ev olarak kullanımın yanında üretim işliği işlevinin de yüklenmesi.

A Evi III. Kullanım Evresi; M.S. 5. yüzyılın sonu- M.S. 6. yüzyılın ikinci yarısı: Büyük ölçüde evin kullanımda değişiklikler yapılması ve daha sonra kullanımın sona ermesi.

A Evi IV. Kullanım Evresi; M.S. 7. yüzyıl: Evdeki kullanımın sona ermesi ve kireç ocağı yapılması

TAPINAK A (Resim 4, 14-15): Yapı, Suriye Caddesi'nin kuzey yanında etrafı portiklerle çevrili (58x42.33m) dikdörtgen avlunun kuzey sonunda yer almaktadır. Korinth düzenindeki prostylos (4 sütunlu) planlı tapınak, Roma ayağı sistemine uygun (27.75x13.60m), yüksek podyumlu traverten bloklardan yapılarak, üzeri mermer kaplanmıştır. Hippodomik sistemde tapınak derinlemesine iki ada üzerine inşa edilmiştir. Roma ayağı sistemine uygun (27.75x13.60m), yüksek podyumlu traverten

bloklardan yapılarak, üzeri mermer kaplanmıştır. Naos bölümünün altındaki tonozlu bölümde tapınak hediyeleri saklanmış olup, buraya güneydoğu köşede yer alan oval formlu ve tabana doğru gittikçe genişleyen merdivenle inilir. Antoninler Dönemi'nde (M.S. 2. yy.) yapılan tapınak, İmparator Diocletianus Dönemi'nde (M.S. 284-305) büyük çaplı tamirat geçirmiştir. Kazı bulguları yapının, M.S. 4. yy.da arşiv olarak kullanıldığını, M.S. 494 yılı depreminde yıkılmasından sonra naosun iki yanına yapılan geç dönem yapılarıyla alanın kullanımına devam edildiğini göstermiştir. Avluda yer alan şapel, havuzlar ve buna bağlı diğer birimler bu geç dönem kullanımıyla ilgilidir. Daha sonraki dönemde tapınağa ait mermer mimari bloklar kireç ve taş ocağı olarak kullanılmıştır. Tapınak portiklerine ait arşitrav-friz ve geison-sima blokları çok zengin bitkisel (ranke) ve kabartmalarla süslenmiştir. Geison-sima bloklarında konsollar arasında; bereket boynuzu, patlıcan, akanthus (deve dikenini) yaprakları, fil ve Denizli horozu gibi kabartmalar yapılmıştır

A NYMPHAEUMU (İmparator S. Severus Çeşmesi) (Resim 4, 16): Suriye Caddesi'nin kuzey kenarında yer alan A Nymphaeum (Septimius Severus Çeşmesi), dikdörtgen planlı (41.60x14.30m), doğu-batı yönünde ve hippodomik sistemde tek ada üzerinde uzanmaktadır. Bir iki sıra duvarları kalabilen yapının ana taşıyıcı bölümü traverten bloklardan inşa edilmiştir. Dikdörtgen havuzun üç tarafını çeviren iki katlı yapının, birinci katı Kompozit, ikinci katı ise Korinth düzeninde olup, mimari cephe ile güney yönde yer alan parapetler, profilli taç ve kaideleri mermerden yapılmıştır. Ayrıca çeşmenin caddeye bakan doğu ve batı kısımlarına birer adet aslan heykeli yerleştirilmiştir. Anıtsal çeşme kahverengi, gri, damarlı sütunlar ve çok renkli duvar kaplamalarıyla Merkezi Agora karşısında yer alan gösterişli bir yapıdır. Yazıtına göre, İmparator Septimius Severus'a (M.S. 198-211) ithaf edilmiştir. Anıtsal çeşme anastylosis esas olmak üzere projelendirilerek ayaga kaldırılacaktır.

MERKEZİ AGORA (Pazar Yeri) (Resim 4, 17): Suriye Caddesi'nin güney yanında yer alan ve üç tarafı iki

basamakla yükseltilecek portiklerle çevrili olan Merkezi Agora, dikdörtgen (112x60m) planlıdır. Agoranın kuzeyinde Suriye Caddesi olup, güney portiginin arkası, Merkezi Hamam duvarıdır. Batı ve doğu portiklerin arkasında ise dükkân girişleri bulunur. Portiklere ait sundurma çatılarının hatılları, doğu ve batıda dükkân duvarları üzerine oturtulmuştur. Merkezi Hamam'a dayandırılan güney portigi örten sundurma ahşap çatının hatıl uçları ise, hamam duvarına açılan deliklere yerleştirilmiştir. Roma Dönemi'nde yapılan agoranın, Erken Bizans Dönemi'nde merkezine devşirme mermer bloklardan kare planlı (7.50x7.50m) ve üç basamaklı kaide üzerinde yükselen bir anıt yapılmıştır. Yapılan sondaj çalışmalarında agoranın, Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait orijinal mermer taban döşemeleri açığa çıkarılmıştır.

MERKEZİ HAMAM (Resim 4, 17-18): Merkezi Agora'nın güneyinde yer alan yapı 89.60x57.60mlik kapalı alana sahiptir ve sıralı hamam tipinde kesme traverten bloklardan yapılmış olup, cephelerde ve ayaklarda süslemeli mermer bloklar kullanılmıştır. Hamam, hippodomik sistemde 4 ada üzerine inşa edilmiştir. Batıdaki avluya (palaestra) Stadyum Caddesi'nden bir giriş verilmiştir.

Caldarium (sıcaklık-külhan), tepidarium (ılıkılık), frigidarium (soğukluk) ve apodyterium (soyunma odaları) kısımlarına, kuzeyde apsisli havuz ile ikinci apodyterium ve frigidarium bölümleri eklenmiştir. Batıda ise üç kemerli giriş bulunur. Roma Dönemi'ne (M.S. 2. yy.) tarihlenen yapı, M.S. 494 yılı depreminde yıkılmıştır. Bu tarihten sonra, hamam işlevinin dışında M.S. 7. yy.a kadar kullanılmıştır. Hamam için 10 yıllık bir çalışma planı hazırlanmış olup, bunun 5 yılı tamamlanmıştır. Gelecek 5 yılda yapının kazısı tamamlanıp, ayaga kaldırılabilir.

İMPARATOR CARACALLA NYMPHAEUMU (Çeşmesi) (Resim 4, 19): Anıtsal çeşme, Suriye Caddesi ile güneye devam eden Stadyum Caddesi'nin kesiştiği noktada yer alır. Köşede olması itibarıyla iki cepheli inşa edilen yapı, farklı planıyla dikkati çekmektedir. Çeşme, M.S. 215'de İmparator Caracalla (M.S. 211-217)'nin kenti ziyareti

şerefine yapılarak, O'na ithaf edilmiştir. Yapı, daha sonra birbiri arkasından dört onarım evresi geçirmiştir. En son onarım ise, M.S. 5. yy.ın başına aittir. Yapı (15.70x17.60m), iki katlı ve Korinth düzenindedir. Köşede yer alan kareye yakın dikdörtgen bir havuz (8.90x7.90m) ve bunun iki tarafında yer alan iki apsisli havuzdan oluşur. Ana havuz üzerinde kalabilen kabartmalı parapet babaları üzerinde Herakles, Zeus'un Ganymedes'i kaçırması ve Theseus'un Minatouros'u öldürmesi sahneleri yer alır. Çeşme yapısı, M.S. 5. yy.da vaftizhane olarak kullanılmıştır.

BATI TIYATROSU (Resim 4, 20): Tiyatro, kentte öğleden sonra başlayan batı esintilerini alacak şekilde düzenlenmiştir.

Bu aynı zamanda erken kent yerleşiminin bulunduğu yöndür ve Hellenistik geleneğe göre tamamen doğal zemine oyularak yapılmıştır. Tiyatro, 7 merdiven geçişiyle, 9 kerkidese bölünmüştür. Alt caveada 23, üst caveada ise

aynı zamanda orkestrayla oturma sıralarını ayıran orthostat (korkuluk blokları) bloklarının olduğu kısım daha yüksektedir. Sahne binası da yay şeklinde düzenlenerek orkestranın alanı arttırılmıştır. Bu haliyle Kuzey Tiyatrosu, su oyunları için de kullanılmış olmalıdır. Yaklaşık orkestra yayının ölçüsü 40-41m civarındadır. Tiyatronun oturma basamakları mermerden yapılmış olup, yükseklikleri 41-42cm, genişlikleri ise 70-75cm arasında değişmektedir. Ayrıca oturma basamakları üzerinde görülen ve kazınarak yapılan harfler, numaralandırılma sistemi, kabile ve boylar için ayrılan bölümleri göstermektedir.

Tiyatronun oturma basamaklarının büyük ölçüde kaymış olması, bazılarının yerlerinden sökülmeleri ve alanın taş ocağı olarak kullanılmasına rağmen, günümüzde alt cavea'da 19, üstte ise 27 oturma sırası sayılabilmektedir.

19 oturma sırası tespit edilmiştir. Tiyatronun oturma basamaklarının yer aldığı cavea çapı 85mdir. Bu çap üstteki tonozlu diazomayı çeviren analemna duvarıyla 94.5m.yi bulur. Tiyatroda altcavea (oturma bölümünün tamamı) ile sahne binası cephesindeki mimari süslemeler mermer, kalan diğer bölümler ise traverten bloklardan inşa edilmiştir. Hellenistik Dönem'de yapılan tiyatro, değişik şekillerdeki onarımlarla M.S. 7. yy.a kadar kullanılmıştır.

Tiyatro için 12 ay çalışmayı esas alan 5 yıllık bir proje hazırlanmış olup, TURSAB tarafından alınan ve kazıya tahsis edilen vinçle kazılarak ayaga kaldırılacaktır.

KUZAY TIYATROSU (Resim 4, 21): Batı Tiyatrosu'nun artan kent nüfusuna cevap vermemesi sonucunda, ikinci tiyatro olarak Roma İmparatorluk Dönemi'nde (M.S. 2. yy.) Kuzey Tiyatrosu yapılmıştır. Yön olarak kuzeydoğu'ya, Lykos Ovası'na bakmakta olup, topografyaya uygun şekilde yamacın oyulmasıyla inşa edilmiştir. Tek diazomalı (geçiş koridoru) olan yapının çapı 110mdir. Orkestra geniş tutulmuş,

Üst gezinti diazoması yanında yıkıntı halinde tente (velarium) direklerinin geçirildiği bloklar görülebilmektedir. Batı sahne duvarı üzerinde in situ durumda olan mermer köşe başlığının açık ve kapalı palmet bezemeleri, tipik İmparator Hadrianus Dönemi (M.S. 117-138) özelliği göstermektedir. Sahne binasının önünde mermer 3 faskialı arşitrav bloğu, başlık, taç blokları, sütun parçaları, tavan kasetleri, boyun kısmı açık-kapalı palmetlerle bezeli lon başlığı parçaları yıkılmış haldedir. Kuzey Tiyatrosu'nun sahne binasından Erken Bizans Dönemi'nde yapılan sur duvarları geçirildiğinden, yapı uzun süre korunabilmiştir. Kuzey Tiyatrosu M.S. 7.yy. depremine kadar değişik tamirat ve düzenlemelerle kullanılmıştır.

DOĞU BIZANS KAPISI (Resim 4, 22-23, 36): Kapı, Suriye Caddesi üzerine M.S. 395-396 yılında alınan karar gereği, Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait yapıların traverten ve mermer mimari bloklarının devşirme olarak kullanılmasıyla yapılmıştır. İki yanında yer alan kare kuleler, sur duvarlarıyla birleştirilmiştir. Cadde üzerinde birisi daha geniş olan atlı arabaların kullandığı ana kapı ve daha çok yayaların kullandığı dar olan küçük kapı olmak üzere, iki giriş-çıkış bölümüne sahiptir. Kare planlı iki kulenin kazısı tamamlanmış ve 2008 yılında restorasyon çalışmalarına geçilmiştir. Kapı ve kuleler, M.S. 7. yy.ın başına kadar değişiklikler yapılarak kullanılmıştır. Doğu Bizans Kapısı ve Kuleleri, kente gelen ziyaretçilerin dikkatini çeken bir yapı kompleksi olup, buradan ayaga kaldırılan Suriye Caddesi'ne geçilmektedir.

DOĞU BİZANS NYMPHAEUMU (Resim 4, 22): Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen çeşme yapısı, Doğu Bizans Kapısı'nın Kuzey Kulesi ile sur duvarlarına bitişik ve kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı olarak M.S. 5. yy.ın başlarında yapılmıştır. Tuğla, çay taşı ve kireç harçlı olarak yapılan derin ana havuzu ve onun doğu önünde belirli aralıklarla yerleştirilmiş üç, kuzey yanında bir musluk nişi (havuzcuk) yer almaktadır. Doğu Bizans Nymphaeumu, sur dışında ve Doğu Bizans Kapısı yanında oluşuyla dikkat çekmekte olup, sur dışındaki yapılara su sağlayan önemli bir çeşme yapısıdır. 2008 yılı kazılarında yapının kazı ve restorasyonu tamamlanmıştır. Doğu Bizans Nymphaeumu M.S. 7. yy. başlarındaki depremle yıkılmıştır.

KORİNTH TAPINAĞI VE KUZEY BAZİLİKASI (Resim 4, 24-25): İki tiyatro arasında kalan ve Lykos (Çürüksu) Ovası'na bakan düzlükte yer alan tapınağın yanında Erken Bizans Dönemi'nde Kuzey Bazilikası inşa edilmiştir. Tarımsal faaliyetler sebebiyle hem tapınağın hem de bazilikanın mimari blokları tahrip edilmiş olup, tapınağa ait üç faskialı arşitravlar, başlık, sütun tamburları, geison-sima blokları gibi mermer malzemeler, doğudaki yamaca rasgele atılmıştır.

Alanda yer alan Roma Dönemi'ne ait (M.S. 1-2. yy.) bazı sütunlar ve Korinth başlıkları yazıtlı olup, konsül ve halkın olasılıkla İmparatoru onurlandığını, Laodikeia'nın tanınmış ailelerinin bunları yaptırarak diktirdikleri ifade edilmektedir. Kuzey Bazilikası, traverten bloklardan doğu-batı yönünde üç nefli ve apsisli olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlı bazilikanın uzunluğu narteks (giriş holü) dahil 54m (narteks 12m, bazilika kısmı 42m), genişliği ise 26mdir. Bazilika, M.S. 5-7. yy.lar arasında kullanılmıştır. Bazilika kazıları 2008 yılında programa alınmış, ancak ödenek yetersizliğinden dolayı bu kazılara henüz başlanamamıştır. Kuzey Bazilikası kazısı, Anadolu'nun en eski yedi kilisesinden birine sahip olan kente dini amaçlı ziyarete gelenler için önemlidir.

NEKROPOL ÇALIŞMALARI (Resim 4, 26-29): Laodikeia nekropolü (mezarlık), antik kentin dört tarafında geniş bir alana yayılmıştır. Bunlar genel olarak Hellenistik Dönem'den, Erken Bizans Dönemi'ne (M.S. 7. yy.ın başları) kadar olan, yaklaşık 1000 yıllık antik kent yaşam sürecinin gömütleridir. Özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde çok kalabalık olan ve zenginleşen kentin nekropol alanlarında toplumun her kesiminden kişilerin yaptırdığı farklı mezar tipleri görülmektedir. Laodikeia nekropollerinde yer alan mezarlar hem yer üstüne, hem de yeraltına yapılmışlardır. Yerüstüne yapılanlar daha çok ev tipi mezarlar, podyumlu lahidler ve kapı üzerine lahidin bulunduğu tipleri yansıtır. Yeraltı mezarları tümülüsler, kubbeli-arkosoliumlu mezarlar, örgü tekneler, tonozlu mezarlar ve kiremit çatma mezarlar gibi grupları oluştururlar. Kiremit çatma mezarlara ait birçok örnek, Kuzey ve Batı Nekropolü'nde kazılar sonunda ortaya çıkarılmıştır. 1990 yılında Goncalı Köyü yolu açılması sırasında birçok mezar tahrip edilmiş ve birçoğu da yol kenarında kesitte askıda kalmıştır. Amaç hem bu mezarların kazılması ve kurtarılması, hem de kentle ilgili yeni bilgi ve belgelere ulaşılmasıdır.

2004 yılından itibaren yapılan Kuzey Nekropolü kazıları sonunda, farklı mezar tipleri ve ölü gömme gelenekleri hakkında birçok yeni bilgi ve bulgulara ulaşılmıştır. Nekropol çalışmaları, TÜBİTAK projesi desteğinde sürdürülmektedir.

KUZEY ATÖLYESİ (Resim 4, 29): Atölye, Kuzeydoğu Nekropolü alanında, Goncalı Köyü'ne ulaşımı sağlayan yolun güney yanındadır. Atölye, altta yer alan Hellenistik-Roma Dönemi mezarlarının üst koduna Erken Bizans Dönemi'nde yapılmıştır. Atölye için gerekli olan su, Kapros'un (Başlıçay) küçük kolundan sağlanmış olup, bu su kolu 1990 yılı Goncalı köyü yolu açımına kadar hemen atölyenin önünden geçmekteydi.

Ana mekânın güneybatı köşesinde travertenden yapılmış bir öğütme taşı, kuzeybatı köşede iki traverten kazan, biri açığağızlı olmak üzere iki pişmiş toprak

pithos (küp) yer alır. Güneydoğu köşede birinci öğütme taşının hizasında ikinci öğütme taşı bulunur. Kuzeydoğu tarafta ise biri önde, ikisi yan yana olmak üzere üç adet sıkma taşı açığa çıkarılmıştır. Bu sıkma taşlarının önünde toplama küpleri bulunur. Kuzey Atölyesi kazılarında ele geçen buluntular, atölyenin M.S. 4-6. yy. sonuna kadar kullanılmış olduğunu göstermiştir.

Bu alan, Erken Bizans Dönemi'nde üretime dayalı bir organize sanayi bölgesi olarak kullanılmıştır. Boya atölyesi antik dünyaya tekstil üretimi yaparak satan Laodikeia'nın önemli somut kalıntısı olması bakımından önemlidir. Bu tekstil üretimi günümüz Denizli'sinde de devam etmektedir.

GÜNEY ROMA VILLASI (Resim 4, 30-31): Mozaikli Roma Villası, Laodikeia'nın güneybatısından geçen TCDDY hattının yaklaşık 30m kuzeyindedir. Mozaik tabanlı Güney Roma Villası; dikdörtgen geniş iç avlu (atrium), bunun sonundaki apsisli havuz ve avlunun iki yanında sıralanan diğer mekânlardan oluşan karmaşık bir yapıdır. Kazı çalışmalarında; dikdörtgen şeklindeki büyük taban mozaikli kısım (atrium-iç avlu, 16x8.75m mekân, 14.96x8.60m mozaik) ortaya çıkarılmıştır. Uzun yıllar alanın traktörle sürülmesi ve tesviye edilmesi nedeniyle, villanın yer yer 40-60cm duvarları ayakta kalabilmiştir. Ayrıca mozaiklerin de yarıya yakını tarımsal sebeplerle tahrip olmuştur. Bununla ilgili olarak mozaikler üzerinde sökölme ve pulluk izi tahribatları izlenebilmektedir. Güney Roma Villası, Asopos'un (Gümüşçay-Goncalı Deresi) suladığı verimli tarım arazisine hâkim konumdadır. Villa sahibi, Geç Roma İmparatorluk Dönemi'nde (M.S. 4. yy. ve 5. yy.ın ilk çeyreğinde) bu arazileri işlemenin yanı sıra, değişik üretimler de (cam, şarap, zeytinyağı gibi) yaparak, bunları Laodikeia'da satmış olmalıdır. Ele geçen Attouda ve Hierapolis şehir sikkeleri ve kurşun mühürler ise komşu kentlerle olan ticari ilişkileri belgelemektedir. Olasılıkla villa M.S. 494 yılı depreminde yıkılmış olmalıdır.

Erken Bizans Dönemi'nde villanın hamam bölümünün bir kısmı cam üretim atölyesine dönüştürülmüştür. Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi'nde villa alanı nekropol olarak kullanılmış olup, bununla ilgili olarak 14 adet içi sıvalı örgü tekne mezar açığa çıkarılmıştır.

Güney Roma Villası'nın kazıları 2007 yılında tamamlanmış olup, yeterli kaynak bulunması durumunda üst örtü için proje hazırlanarak kapatılıp, ziyarete açılacaktır.

6 yıldan buyana devam eden kazı çalışmalarında birçok mermer heykel, seramikler, sikkeler, takılar ve değişik eserler ortaya çıkarılmış olup, bunlar bir müzeyi dolduracak düzeydedir (Resim 32-34). Aynı zamanda TÜBİTAK projesinden alınan jeoradarla kazmadan yeraltındaki yapı kalıntıları tespit edilebilmektedir (Resim 24, 35). Artık Laodikeia gelir getiren, hızlı bir şekilde kazılıp, ayağa kaldırılan Anadolu'nun önemli antik kentleri içinde yer alır (Resim 36).

LAODIKEIA'YI YIKAN ÖNEMLİ DEPREMLER

- M.Ö. 27 yılı İmparator Augustus (M.Ö. 27- M.S. 14) zamanı depremi.
- M.S. 47 yılı İmparator Claudius (M.S. 41- 54) zamanı depremi.
- M.S. 60 yılı İmparator Neron (M.S. 54-68) zamanı depremi.
- İmparator Antoninus Pius (M.S. 138-161) zamanı depremi.
- M.S. 3. yy.da meydana gelen deprem.
- İmparator Diocletianus (M.S. 284-305) zamanı depremi.
- İmparator Valens (M.S. 364-378) zamanı depremi.
- M.S. 494 yılı depremi.
- İmparator Focas (M.S. 602-610) zamanı depremi ve kentin terk edilişi.

LAODIKEIA'DA YAPILAN KAZILAR

•1833-1843 G. Weber'in yaptığı kısa çalışmalar ve kentin ilk planının çıkarılması.

•1961-1963 Kanada Québec Laval Üniversitesi adına J. Des Gagniers başkanlığında İmparator Caracalla (M.S. 211-217) Nymphaeumu kazısı.

•1992 Denizli Müzesi Müdürlüğü adına arkeolog H. Yıldız'ın Suriye Caddesi'nde kısa süreli yaptığı kazı.

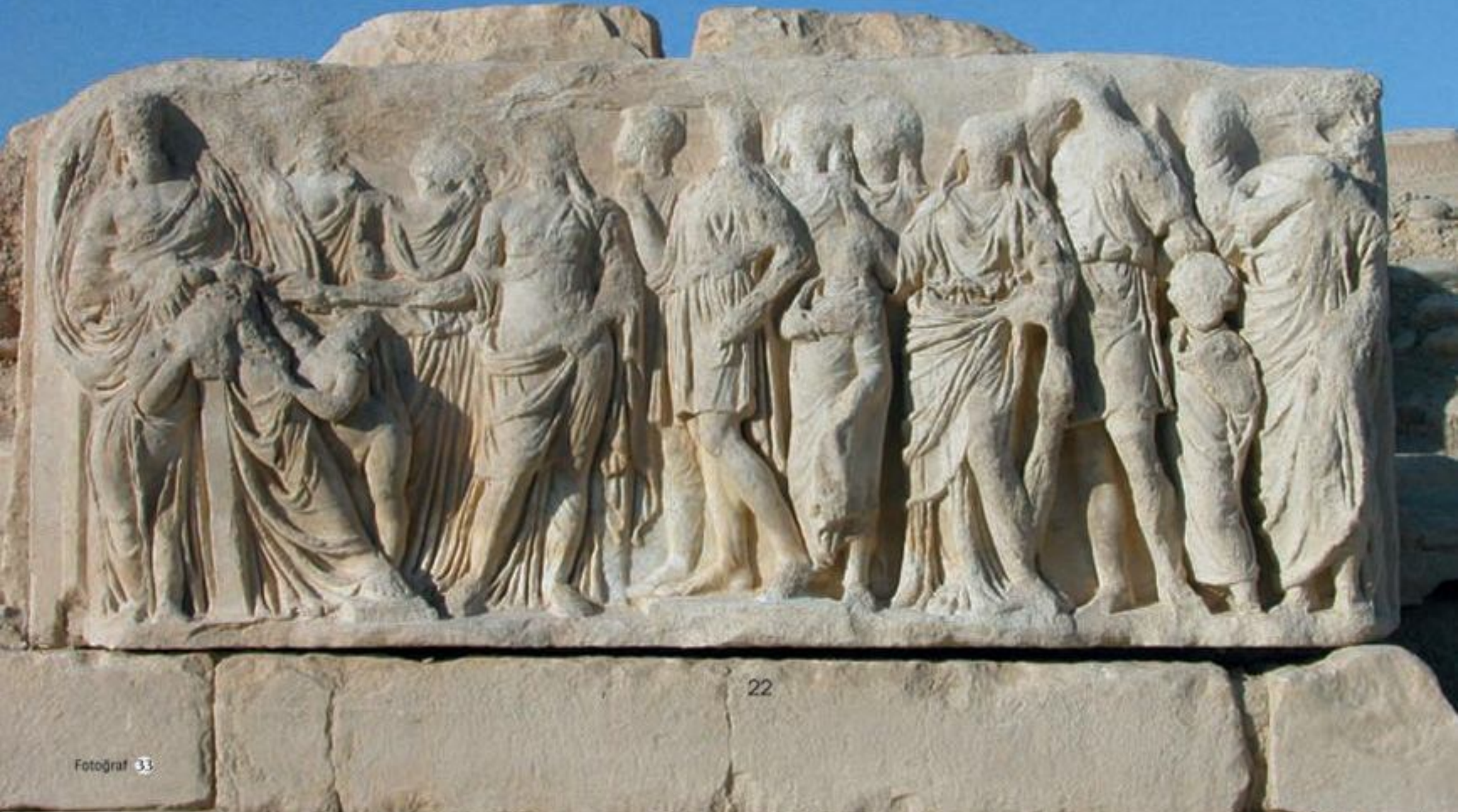
•1995-2002 İtalyan G. Traversari başkanlığında yapılan yüzey araştırmaları ve kent planının yapılması.

•2002 Denizli Müzesi Müdürlüğü ve Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü elemanlarının yaptığı ortak kazılar.

•2003 yılından itibaren Bakanlar Kurulu Kararı ile Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Celal Şimşek başkanlığında geniş katılımlı bir ekiple kazılar sürdürülmektedir. Bu kazılarda kazı ve restorasyon çalışmaları bir arada yapılmaktadır.

FOTOĞRAF ALT YAZILARI

1. Batı Anadolu Haritası.
2. Lykos Vadisi ve etrafındaki antik kentler.
3. Laodikeia antik kenti ve kazı alanlarının havadan görünümü.
4. Laodikeia antik kenti planı ve kazı alanları.
5. Kazılarda ele geçen ve farklı bölgelerden getirilen mermer kaplamalar.
6. Laodikeia antik kentine 8km kuzeyden Denizli'den su sağlayan ikiz traverten borular.
7. Laodikeia stadyumu ve yanında yer alan Güney Hamamı Kompleksinin havadan görünümü.
8. Kazılarla ortaya çıkarılan Suriye Caddesi'nin kazı sonrası ayığa kaldırılmış durumu.
9. Suriye Caddesi'nin kazı sonrası ayığa kaldırılmış durumu.
10. Asopos Tepesi açmaları (M.Ö. 3000).
11. Asopos Tepesi kazılarında ele geçen çakmaktaşı ve siliks delici-kesici aletler.
12. A Evi'nin havadan görünümü.
13. A Evi'nin kazılan alanlarının planı ve kullanım aşamaları.
14. Tapınak A'nın havadan görünümü.
15. Tapınak A, geison-sima bloğunda konsollar arasında yer alan boroz kabartmaları.
16. A Nymphaeumu'nun üç boyutlu (3D) çizimi.
17. Merkezi Agora ve Merkezi Hamam ile Suriye Caddesi'nin havadan görünümü.
18. Merkezi Hamam'ın kazılan bölümlerinin havadan görünümü.
19. İmparator Caracalla (M.S. 211-217) anıtsal çeşmesi.
20. Batı Tiyatrosu'nun havadan görünümü.
21. Kuzey Tiyatrosu'ndaki kazı çalışmaları.
22. Doğu Bizans Çeşmesi ve Doğu Bizans Kapısı Kuzey Kule.
23. Doğu Bizans Kapısı Kuzey Kule'deki restorasyon çalışmaları.
24. Jeoradar taramasıyla toprak altında bulunan bölümlerinin planının çıkarıldığı Kuzey Bazilikası (jeoradar taramaları Doç.Dr. M. Meder tarafından yapılmaktadır).
25. Kuzey Bazilikası yanında mermer mimari blokları tasniflenen Korinth Tapınağı.
26. Kuzey Doğu Nekropolü'nde açığa çıkarılan kiremit çatma mezar: iskelet ağzında kayıkçı Kharon için sikke, değişik mezar hediyeleri bulunmuştur.
27. Kuzey Doğu Nekropolü'nde açığa çıkarılan kiremit çatma mezarda ele geçen toplu cam ve pişmiş toprak unguentariumlar (koku şişeleri).
28. Kuzey Doğu Nekropolü'nde kiremit çatma mezarda ele geçen yakut taşlı ve sarkaçlı altın küpeler.
29. Kuzey Boya Atölyesi ve onun altında yer alan mezarlar.
30. Güney Roma Villası'nın kazı sonrası havadan görünümü.
31. Güney Roma Villası'nda iç avluda yer alan taban mozaiklerinden Yunus balığı figürü detayı.
32. A Nymphaeumu'ndan aslan heykeli.
33. A Nymphaeumu'ndan Lykos Ovası'nın bereketini yansıtan ölümlüler ve ölümsüzlerin betimlendiği kabartmalı friz bloğu.
34. Suriye Caddesi dükkanlarında ele geçen topuzlu teraziler.
35. Jeoradar monitöründe tarama çalışmaları (bu çalışmalar Doç.Dr. M. Meder tarafından yapılmaktadır).
36. Ayığa kaldırılan Suriye Caddesi ziyaretçiler tarafından büyük ilgi toplamaktadır.

Denizli'ye hizmet ve gönül verenler :

- Öğretmen ve Şair -

DENİZLİ'NİN, SEVGİLİ "NAKİBOĞLU" HOCA'SI

Prof.Dr. Önder GÖÇGÜN
Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi

Diyarbakır(1929)

Şehrimizin, o zamanki adı ile İsmet İnönü Lisesi'nde, halkın deyişiyle Koca Mektep'te, 1934-36 yıllarında hizmet veren ve "Edebiyat muallimi Nakiboğlu Hoca" olarak tanınıp sevilmiş ve uzun yıllar yetiştirdiği eski öğrencileri ile halkımız tarafından şükranla anılarak, adından söz edilmiş bulunan merhum Osman Ocak Nakiboğlu, son derece renkli ve seçkin bir kişiliğe sahipti.

1901 yılında Diyarbakır'da, birçok fikir ve bilim adamı, edebiyatçı, şair yetiştirmiş bulunan köklü ve soylu Nakiboğlu ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelen Osman Ocak Bey, ilk ve orta öğrenimini Diyarbakır'da tamamladı. 1931'de, İstanbul Dârülfünunu (Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi'nden, Ord.Prof.Dr. Fuad Köprülü, Yahya Kemâl, Ferid Kam... gibi seçkin isimlerin talebesi olarak mezun oldu.

Öğretmenlik hayatına Diyarbakır Lisesi'nde başladı. Sonra Çankırı ve Denizli liselerinde Edebiyat okuttu. 1936'da, tekrar Diyarbakır'a döndü. Sanat Mektebi Edebiyat öğretmeni oldu. Bu görevde iken, Diyarbakır Halkevi Başkanlığı'nı da üzerine aldı. 1943 seçimlerinde, Diyarbakır'dan Milletvekili oldu. 7. ve 8. devrelerde bu görevde kaldı.

1950'den sonra siyaseti bıraktı. 1952'de emekli oldu. Sonradan kendisine duyulan ihtiyaç üzerine, Diyarbakır Ziya Gökalp Lisesi'nde Edebiyat okuttu. Evli ve üç çocuk babası idi. Birçok edebî ve tarihî eski harfli ve elyazması eserleri de içine alan, oldukça zengin bir özel kütüphaneye sahipti.

Zengin geçmişi, tarihin derinliklerine uzanan Diyarbakır ilimizin, erdemli kişiliği ile gönüllerde taht kuran bu vatansever çocuğu; özellikle, 1930'lu yılların Denizli gençliğinin sanatı, edebiyatı, şiiri seven ince, duygulu, Atatürk'e ve Cumhuriyet'e gönül vermiş "efendi" insanlar olarak yetişmeleri yolunda büyük ve son derece değerli hizmetler vermiştir.

Aziz hoca ve seçkin şair Osman Ocak Nakiboğlu'nu, 23 Haziran 1984 günü kaybettik.

Kendisini, Diyarbakır'da görevli bulunduğum 1969 yılından itibaren tanıdığım, canlı ve sıcak kişiliği, engin edebiyat bilgisi, şiir zevki ve şairliği ile hayranlık duyduğum bu merhum büyüğüm, Denizli'ye özel bir ilgi duyar, sevgi besler ve burası için;

"Garbî (Batı) Anadolu'nun yeşillikler içinde, suları bol ve Pamukkalesi, Hierapolis'i, Laodikya'sı ile ünlü şehri, meslek hayatımın sakin ve güzel yıllarını geçirdiğim şirin beldesi; halkı çalışkan, talebesi de okumak, öğrenmek heyecanı içinde mektebine muntazam (düzenli) devam ederek, derslerine dört elle sarılan, bilhassa edebiyata, şiir yazmaya ve okumaya, ayrıca tiyatro sanatına hevesli, hülâsa (özetle) güzel insanlar diyarı Denizli.."

diyerek, açıkça hayranlığını dile getirirdi.

Osman Ocak Nakiboğlu anlatırdı: Denizli'de "esnaf da, biz hocalar geçerken derhal ayağa kalkar, ceketini ilikleyerek ayakta selâm verir, hâl ve hatırımızla birlikte bir emrimiz olup olmadığını sorardı. Denizli halkı; okumuş, okumamış bütün insanı ile devletine bağlı, Atatürk'e ve Cumhuriyet'e gönül vermiş olgun ve aydınlık bir yapıya sahipti."

Ayrıca:

"Delikliçınar'ındaki Meserret Kiraathanesi'nin serin bahçesinde içtiğim çaylarını ve mümtaz, seçkin eşrafının, önde gelen aydın, bilgili, örnek kişilerinin memleket ve millet meseleleri hakkındaki isabetli teşhis ve tesbitlerini, kıymetli konuşmalarını, sanat, kütür ve hattâ spor konuları etrafındaki sohbetlerini hâlâ unutmadığımı söylemeyelim.

İstanbul'da Yahya Kemâl'in, Ahmet Hâşim'in, hemşehrilerim Süleyman Nazif ile Ziya Gökalp merhumların ve diğer seçkin edebiyatçıların devam ettikleri ve benim de gittiğim 'Meserret' ile isim benzerliği olan ve ondan ilham alınarak Denizli'de açıldığını öğrendiğim Meserret Kiraathanesi, kelimenin tam anlamıyla bir 'mekteb' ve 'sohbet merkezi' idi.

Oraya gelen seçkin Denizli insanı, Halkevi mensupları; trenle, ancak birkaç gün sonra elimize ulaşan İstanbul gazetelerini, aylık mecmuaları okur, onlar üzerinde derin, anlamlı ve lezzetli konuşmalar yapılır, memleket meseleleri üzerinde derin sohbetlere dalınırdı. Bizler de, tevcih olunan (bize yöneltilen) çeşitli sorular etrafında, düşüncelerimizi ifade ederdik.

Esnaf da, biz hocalar geçerken derhal ayağa kalkar, ceketini ilikleyerek ayakta selâm verir, hâl ve hatırımızla birlikte bir emrimiz olup olmadığını sorardı. Denizli halkı; okumuş, okumamış bütün insanı ile devletine bağlı, Atatürk'e ve Cumhuriyet'e gönül vermiş olgun ve aydınlık bir yapıya sahipti.

Millî bayramlar, -tıpkı bizim Diyarbakır'ımızda olduğu gibi- en heyecanlı, coşkun bir şekilde ve hemen hemen bütün halkın iştirâki (katılımı) ile kutlanırdı. Geceleri de, gene aynen Diyarbakır gibi, asker-sivil hep birlikte millî marşlarımızın okunduğu fener alayları tertiplenirdi.

Denizli halkının en büyük emeli ise, erkek kız tefrik etmeksizin (ayırımı yapmadan) bütün çocuklarını 'Koca Mekteb' denilen benim çalıştığım Lise'de okutup, memleket, millete nâfi (faydalı, hayırlı) evlâtlar olarak yetiştirmektir. Bu durum, o yıllar Türkiye'sinde hakikaten çok takdire şâyân (değer) bir husus idi. Gündelik hayatlarında Denizli halkı kadın, erkek, çoluk, çocuk müstahsil (üreten) ve pazarlayıp satan çalışkan insanlardı. Mecbur kalmadıkça kimseye minnet etmezlerdi. Bizim mektepteki, ilçelerden ve köylerden okumaya gelen çocuklardan başlamak üzere, cemiyetin her köşesinde ihtiyacı olanın yardımına koşmaları ise, her türlü takdirin üstünde idi.

İşte bu noktada Denizli Halkevi, Türkocağı, Kızılay Derneği, Himâye-i Etfâl Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu) ve Türk Hava Kurumu gibi hayır ve yardım teşekkülleri (kuruluşları), her kesimden halkın da

desteği ile içtimaî (sosyal) ve kültürel bakımlardan çok faal (hareketli, canlı) idiler. Delikliçınar'dan Hükûmet Konağı'na giderken, "Süt Damlası" denilen yerde, bütün çocuklara hemen her gün birer bardak süt dağıtılır, beslenmelerine dikkat edilir, itina (özen) gösterilirdi.

Bir de, o yıllarda Denizli'nin çok entelektüel, münevver, aydın tabakası ve bunların teşkil ettiği (oluşturduğu) son derece yapıcı atmosfer, bilhassa hizmet için oraya dışarıdan gelen bizlerin dikkatini çekiyordu. Tarihten, edebiyata, felsefeden, iktisada, tarıma, ticarete, dokumacılığa ve siyasete, hattâ spora varıncaya kadar her mevzuda fikir ve kalem sahibi yetişmiş insanları vardı.

Fahri Akçakoca, Mazhar Müfid Kansu ve Müftü Ahmet Hulusi Efendi gibi Atatürk'ün de yüksek teveccühünü, takdirini kazanmış, aynı zamanda kalem ve eser sahibi Denizli'li Millî Mücadele kahramanları da çok sevilir, onlarla gurur duyuluyordu.

Ben de bazı şiirlerimi, bu güzide şehrimizin yeşillikler içinde çağıldayan sularının ruha huzur veren atmosferinde kaleme almış idim.

Şairin dediği gibi:

Geçmiş zaman olur ki, hayâli cihân değer,
Hey gidi günler hey!

şeklinde, geçmişe dönük güzel günlerini ve aynı zamanda, şehrimiz açısından anlam yüklü hatıralarını, gözleri parlayarak naklederdi.

Merhum Nakiboğlu; keskin zekâsı, son ana kadar kaybetmediği güçlü hafızası, daima canlı tavırları gayet zarif nükteleri, kinâyeli, dokunaklı ve ince buluşları ile müstesna, seçkin bir özellik arz ediyordu. Uzun seneler Diyarbakır'dan İstanbul'a, İstanbul'dan Denizli'ye ve tekrar Diyarbakır'a uzanan bir çizgide hemen her zaman ve her yerde şiirle uğraşmış, hocalığının yanı sıra sanatçı tarafını da devamlı aktif tutmayı başarmıştı.

Hocalığının çok hoş ve tatlı olduğunu ve bu bağlamda derslerinin de eğitici, öğretici ve son derece zevkli, geçtiğini, bazı talebelerinden dinlemiştim. Nitekim önceleri, kendisi de çeşitli liselerde Edebiyat öğretmenliği yaparak, çocuklarımıza, gençlerimize yıllarca seçkin hizmetler veren ve şu anda, değerli bir sanayici ve iş adamı olarak İstanbul'da çalışmalarını sürdüren, Sayın, Sıraç Altındağ, merhum Nakiboğlu ile ilgili şu hatırasını anlattı:

"Merhum, Osman Ocak Nakiboğlu, benim ve arkadaşlarımla Lise'de Edebiyat hocamız idi. Şiiri ve bilhassa Divân Edebiyatı'nı hem iyi bilir, hem de çok severdi. İster nazım, ister nesir olsun; şiir, hikaye, roman, tiyatro, deneme tarzındaki edebî metinleri dikkatli okuyup, üzerlerinde düşünerek iyi anlamının, insanı anlamak ve sevmenin de insanı sevmek demek olduğunu, dile getirirdi.

Bir gün derste, galiba Fuzûlî'nin, ya da Nedim'in ince, duygulu, güzel bir Gazel'ini işliyorduk. Bir arkadaşımıza, 'Oku bakalım, evlâdım bu şiiri!' dedi. O da, son derece duygulu, ince söyleyişlerle dolu olan bu lirik Gazel'i, -deyim yerinde ise- başını gözünü yarararak, kaba ve gürültülü bir sesle okumaya çalıştı. Bunun üzerine Nakiboğlu hocamız, kinâyeli bakışlarla kendine has dudak büküşü ve gülüşü ile:

-Oğlum, bir şiir ancak bu kadar mükemmel (!) berbat edilebilir. Eğer şairi, mezarından kalkıp da, nice emekler neticesinde yazdığı bu güzel, ince ve anlamlı şiirinin, böyle rezil bir şekilde okuduğunu görseydi, herhalde seni kulağından tavana asar, kendisi de bir daha ölürdü!

dedi."

Osman Ocak Hocamız, çeşitli zamanlarda gerçekleştirdiğimiz sohbetlerde bana da, meslekî ve edebî hatıralarını anlatmış; ölümünden on gün kadar önceki en son görüşmemizde ise, o güne kadar titizlikle sakladığı ve neşretmediği şiirlerini vermek lütfunda bulunmuştu.

O arada Denizli, Çankırı ve Diyarbakır liselerindeki hocalığı ile ilgili olarak da, şunları dile getirmişti:

"Önder Bey, hayatım boyunca hocalığı, mukaddes bir vazife telâki ettim (kutsal bir görev saydım). Çünkü, bilindiği üzere bu meslek, Peygamberlik mesleğidir. Her nerede olursa olsun, vatan çocuklarını devlete, milletine, inancına, diline, tarihine, kültürüne, Atatürk'e, Cumhuriyet'e bağlı dürüst ve samimî insanlar olarak yetiştirebilmek yolunda elimden gelen bütün gayreti gösterdim. Hepsi helâl, hoş olsun!

Vazifemi deruhte ederken (hocalık görevimi yerine getirirken), talebelerime hep şunları söyledim:

-Çocuklar, çok okuyun ve aklı başında, bilgili insanlar olarak yetişin. Ne yaptığınızı bilin ve neyi, ne zaman, nasıl yapmanız gerektiğini iyi düşünerek hareket edin. Edebiyat ve diğer dersleriniz, sizlere doğru ve güzel düşünmeyi, konuşmayı, yazmayı, davranmayı, hülâsa (özetle) adam gibi adam olmayı öğretir. Bunu unutmayın! Onun için, bilhassa şiiri, edebiyatı ve güzel sanatları sevin ve bunlarla ilgilenin. Tarihi de iyi öğrenin. Böylece, her biriniz vatana, millete faydalı, akıbaşında, çalışkan, olgun, kibar, beyefendi, hanımefendi insanlar olarak yetişin. Atatürk'e bağlanın; Cumhuriyet'e ve O büyük insanın inkılaplarına, yaptıklarına sahip çıkın, O'na lâyık evlâtlar olarak yetişin. Vatan, millet ve bütün insanlık için çok çalışın, her zaman ve her yerde dürüst olun, doğruluktan da asla ve asla ayrılmayın.

Bugün memleketin birçok yerinde, değişik mesleklerde, yüksek mevkilerde muvaffak (başarılı) olmuş ve hattâ yurt dışında Elçilik, Ataşelik gibi mühim mevkilerde hizmet veren, mesleğinde temâyüz etmiş (ilerleyip yükselerek kendini göstermiş) yüzlerce talebem var. Sağolsunlar, arada arayıp, hâlimi ve hatırımı soruyorlar. Onlarla iftihar ediyor, gurur duyuyorum."

O arada bana, talebelerine hitaben kaleme aldığı ve eskilerin "Manzum Nasihatnâme" adını verdikleri "şiir tarzındaki öğütleri"nden, şu mısraları da okudu:

Sizi hayli dinledim, dinleyin siz de beni
Ben de size diyeyim her aklıma geleni

Her biriniz yakında şu cemiyet içinde
Vazifeler alarak, bir ideal peşinde

Koşarak didinecek hizmet için şu yurda
Hattâ bazen çok defa şu mukaddes uğurda

Fedakârlık ederek tehlikeye girerek
İcâb ederse şayet canlar fedâ ederek

Hayatından vaz geçip ömürler harcayarak
Böyle olursa ancak cemiyet kurtulacak

Bu vatanda şuuru, ahlâkı, fazileti
Hâkim kılıp her şeye yükseltmeli milleti
(...)

Sizler için sermaye bilgidir, fazilettir
Bilgisiz kimselerin sonları hezimettir

Yazık olur sizlere, yazıktır memlekete
Çalışıp hizmet edin yurdumuza, millete
(...)

Cumhuriyet'in 10. yılında

Merhum, Osman Ocak Nakipoğlu İstanbul Darülfünunu (Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi'ndeki hocaları Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü'den, Yahya Kemal ile Prof. Ferid Kam ve (Prof.) Dr. Ali Nihad Tarlan'a, değerli hemşehrileri Ziya Gökalp'tan, Süleyman Nazif'e, Ali Emiri Efendi'den Cahit Sıtkı Tarancı'ya ve hattat Hâmid (Aytaç) Bey'e, ayrıca Faruk Nâfiz Çamlıbel'den, Falih Rifki Atay'a, Yakup Kadri, Cenâb Şahabeddin, Halide Edib, Şükûfe Nihal Hanımlar'a, Abdülhak Hâmid'den, Ahmet Haşim, Abdülhak Şinasi Hisar, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Behçet Kemal Çağlar, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, ve Ahmet Hamdi Tanpınar'a, Hıfzı Tevfik Gönensoy'dan, Mustafa Nihad Özön'e ve Nihad Sâmî Banarlı'ya kadar birçok şair, yazar, edebiyat tarihçisi, münekkid (eleştirmen), fikir ve kalem sahibi ile dostluk kurmuş ve özellikle, İstanbul Büyükkada'da üyesi olduğu Anadolu Kulübü'nde kendileriyle derin sohbetler gerçekleştirmiştir.

Osman Ocak Nakipoğlu,
Diyarbakır Lisesi'nde Edebiyat
öğretmeni iken. (Mart 1932 Diyarbakır)

Osman Ocak Nakiboğlu, TBMM'nde milletvekili iken..
(Ankara 1943)

Merhum Osman Ocak Nakiboğlu hocamız, evindeki en son görüşmemizde ise, bize kendi şiir anlayışı hakkında da şunları söyledi:

"Şiir zevkim, alleme İstinad eder (dayanır). Mektebde, şiire temâyülüm (isteğim) arttı. Harb-i Umûmî (Birinci Dünya Savaşı) yıllarında, ferdi (kendi) gayretlerim de büyük rol oynadı. Ziya Paşa'dan çok tesir aldım (etkilendim). Bilhassa Terci-i Bend'ine hâlâ hayranım. Rûhi-i Bağdadî'nin (Bağdatlı Rûhî'nin) de üzerimde tesiri vardır. Şeyh Gâlib'in hayâl dünyasına, Fuzûlî'ni derûnî (içten, çok derin) aşkına hayranım."

İşte Denizli Lisesi, daha 1930'lu yıllarda, edebiyat dünyasında ayrıcalıklı yeri olan böylesine değerli bir "sanatçı hocayı" da sinesinde bulundurmak ve hizmetlerinden faydalanmak bahtiyarlığına erişmiş, Türkiye'nin seçkin okullardan birisi idi.

Sözlerimizi, merhum Osman Ocak Nakiboğlu hocamızın, 1936 yılında çok sevdiği ağabeyinin kaybı üzerine, Denizli'de bulunduğu sırada kaleme aldığı şu santimental, yani son derece duygulu, "Ağır" tarzındaki şiiri ile noktalarken, kendisine de Allah'tan rahmetler dileriz:

AĞLARIM

- Ağabeyim için -

*Senden uzaktayım, kabrinden irak
Ruhuma işliyor, bil, bu İftirak
Sensiz kalmadansa böyle derbeder
Olaydım kabrinde bir avuç toprak...*

*Yakıyor kalbimi hicran, ağlarım
Dar oldu başıma cihan, ağlarım
Geceli gündüzlü her an ağlarım
Olmuştur gözlerim sanki bir kaynak...*

(...)

*Derdinle yazarım destan, ağlarım
Kederden, mihnetten, yastan ağlarım
Ey derdime dertler katan, ağlarım
Ağlarım, kaldıkça ben senden uzak!*

*Bizlerden uzaksın dillerde yâdın
Geçse de seneler, anılır adın
Gönül incitmedin, hatır kırmadın
Sendeydi fazilet, en yüksek ahlâk...*

*Düşünür ağlarım, yazar ağlarım
Yüreğimden kanlar sızar ağlarım
Feleğin zulmüne kızar ağlarım
Benim de nasibim sade ağlamak.
(...)*

Denizli, 30 Ocak 1936 (1)

Diyarbakır-1958 (Gönül Özsoy albümünden)

Nakiboğlu Hocanın öğrencilerinden Sıraç Altındağ, sınıf arkadaşlarından birinin Divan Edebiyatından bir gazeli kötü okuması üzerine, ona "Oğlum bir şiir ancak bu kadar mükemmel (!) berbat edilebilir. Eğer şair mezarından kalksa, böyle rezil okumadan dolayı herhalde seni kulağından tavana asar, kendisi de bir daha ölürdü" deyişini hiç unutamaz.

Not:

1- Osman Ocak Nakiboğlu, "Kendime Dâir" - Şiirler-, Diyarbakır 1969, s. 97-103.

Geçiş Döneminin
DENİZLİ BELEDİYE REİSİ

Hüsnü Örnek

Havva ERGÜR
Pamukkale Üniversitesi Öğretim Görevlisi

Denizli'de tek parti dönemi (1923-50) CHP bünyesinde siyaset yapanların toplumsal kökenleri incelendiğinde yerel eşrafın da bürokratlar kadar ağırlıkta olduğu görülür. İşte bu tespit içerisinde değerlendirebileceğimiz bir belediye reisi Hüsnü Örnek. Bir marangoz olarak siyasete yatkın bir kişilik. Esat Kaymakçı'dan sonra, Turan Bahadır'dan önce, 14. belediye başkanı.

HÜSNÜ ÖRNEK

Baba adı: Müderris Mehmet Salih
Ana adı: Emine
Eşinin adı: Fatma Nigar
Çocukları: Mahir, Salih, Gürcan, Çetin,
Mualla.

- 1892 Denizli'de dünyaya geldi.
- 1914 İzmir Şimendifer Okulu'nu bitirdi.
- 1915 Devlet Demir Yollarında Teknik Ressam oldu
- 1916 Daha sonra "Örnek Marangozhanesi" adını alacak marangoz atölyesi açtı.
- 1920-22 Askerliğini Eğridir Gölünde Römorkör Memuru olarak yaptı.
- 1934 Denizli Belediyesi Encümen Üyeliğine seçildi.
- 1944-50 Denizli Belediye Başkanlığı yaptı.
- 1962 Denizli'de Karaman'da Bağ Evinde hayatını kaybetti. Mezarı, Denizli İlbadi'da Eski Mezarlıkta.

Bugün İstanbul'da yaşayan, babasının anılarına çok değer verip onları yaşatmaya çalışan bir oğul Çetin Örnek. Onun ağzından anılarıyla Hüsnü Örnek'i anlatmak ve anmak amacıyla bu yazıyı yazmak istedim. Ona babasını sorduğumda benim tarihe ve Osmanlıcaya merakımı bildiğindendir ki gözlerindeki gururla karışık mutluluk, beni de heyecanlandırdı. Hüsnü Örnek'in oğlu olarak anlatacağı çok şey vardı. Çünkü babasının Denizli tarihine adını yazdıran birçok yönü vardı. Ben de Hüsnü Örnek'i oğlundan yani en yakın tanığından dinlemenin ve öğrenmenin heyecanı ile sorularımı bir bir sormaya başladım. Ancak öyle doluydu ki, kendisi ben daha sormadan tarihin sayfalarında, özellikle de 1940'lı yıllarda Denizli'nin geçmişindeki büyüklerle ve isimsiz kahramanlarla beni tanıştırdı. Ve Hüsnü Örnek sergüzeşti böyle başladı. Ben de başladım yazmaya.

...

Çetin Örnek: "Babam sakın evine düşkün, çocukları çok seven, fakirleri gözetken biriydi. İknâ ve anlatım kabiliyeti çok yüksekti." cümleleriyle anlatmaya başladı babasını.

Hüsnü Örnek lisede başarılı bir talebedir. Beş arkadaş Almanya'da tıp tahsili görmek isterler, İzmir'e müracaat ederler. O sırada Avrupa'da savaş çıkar, Almanya'da da savaş çıkar korkusuyla gitmekten vazgeçerler. Onları gitmekten vazgeçiren de, o sırada İttihat ve Terakki'nin İzmir Şubesi genel Sekreteri Celal Bayar'dır. Bayar, "Madem okumak istiyorsunuz, burada (İzmir'de) Şimendifer Mektebi açılacak burada kalın, Almanya'ya giderseniz, savaş nedeniyle geri dönemezsiniz" der. Bu beş gençten üçü Almanya'ya gider, sonra şöyle bir haber gelir "Bin uçak bir bulut gibi geldi, taradı gitti". Bir daha da üçünden de haber alınamaz.

Türkiye'de kalanlardan biridir Hüsnü Örnek. Şimendifer Mektebi'ne gider, tahsilini orada tamamlar. Böyle başlar Hüsnü Örnek'in yaşam mücadelesi.

...

İş Hayatı

Şimendifer Mektebi'ni bitirince teknik ressam olarak Devlet Demir Yolları'nda çalışmaya başlar. "Ancak o zaman Kumpanya İngilizlerindi. Babamın vatanperverliğindendir ki 'İngiliz hâkimiyetinde çalışmam' diyerek buradan ayrılır, marangozluk öğrenmek üzere bir Rum marangozun atölyesinde çalışmaya başlar." Sonraki zamanlarda Belediye Reislığı yaptığı zamanlarda bile sevdiği bu uğraştan vazgeçmemiştir.

Hüsnü Örnek'in bu döneme ilişkin ilginç bir hikâyesi de, uçak yapımıyla ilgilidir. Suluoğlu Mehmet Denizli'de Kırmızı Kışla'ya (O dönemde bugünkü Askeriyenin olduğu yerler kırmızı topraklı olduğundan böyle anılırdı.) pırpır uçaklardan birinin indiğini görür. "Ben bundan yaparım." der. Bezle, mumla yapar. Motoruna sıra gelir, Ford marka otomobilinin motorunu uçağa monte eder. Hüsnü Örnek'ten pervanesini yapmasını ister. 20 TL. karşılığında pervaneyi yapar. Ancak yönünü derecesini ters yapmışlar, uçak geri geri gitmiş. Uçak yerde gidiyor ama uçmuyor, ağır olduğundan motorun devri yetmiyormuş. Kanat, kuyruk çalışmamış. Sonra düzeltmişler. Ancak çok başarılı değildir bu uçuş. Suluoğlu Mehmet'in bu iş için sattığı tarlalar boşa gider. Ancak bu işten İzmir'de bir aylık tatil parasını aldığını söylemiş Hüsnü Örnek.(2)

Ayrıca Türk Hava Kurumu'nun binasının üstüne asılan maket uçağı da kendisi yapmıştır.

Hüsnü Örnek on parmağında on marifet olan insanlardandı demek yanlış olmaz sanırım. Kendisi çok sevdiği için atölyesini bile kurduğu marangozluk yapar. Ancak iki işi bir arada yapamazsın diyenlere hak vermiş olacaktır ki oğul Çetin Örnek'in orta ikinci sınıftayken zatürre oluşunu fırsat bilir ve onu okuldan alır. Başarılı bir öğrenciyken onun okumasını değil, aslında kendisinin çok sevdiği ama belki de hakkıyla sürdürmediğini düşündüğü, kapatmaya kıyamadığı marangoz atölyesinin başına getirir. Oğlunun askerliğinden sonra da atölyeyi onun üzerine geçirir, belediyeye ilgili işleriyle meşgul olmaya devam eder.

Hüsnü Örnek'in küçük oğlu Çetin Örnek

22 yaşında Hüsni Örnek, İzmir Şimendifer Mektebi'nde. Öğrencilerin gerisindeki duvarda asılı Sultan Mehmet Reşad'ın fotoğrafı ve hemen altında bir lokomotif resmi dikkat çekiyor. (Çetin Örnek albümünden)

Denizli Belediye Başkanı Hüsnü Örnek, 1946
(Çetin Örnek albümünden)

Belediye Başkanlığındaki (1944-1950) Önemli İcraatlar

- Yol yıkama için Enverpaşa Caddesinde su borusu döşetti.
- İlk elektrik santrali Gökpınar'da açıldı.
- Sümerbank İplik Fabrikası'nın temelini Denizli'de atılması konusunda siyasî nüfuzunu etkili kullandı.
- 250 dükkânlık 1. Sanayi Mahalli için temel atıldı.
- Sevindik Göçmen Evleri'nin temelleri atıldı.
- YSE'yi, ilk olarak Sanat Okulu bahçesinde kurdu.
- Delikliçınar merkezinde, Fatma Hoca Camii yerine Yeni Cami yapıldı.

Hüsnü Örnek marangozhanesinde kullandığı hızar testeresi, planya (büyük marangoz rendesi) kendi tasarımıdır ve bu aletleri kendisi imal etmiştir. Eski hükümet binasının ve Sanat Okulu'nun doğramalarını da atölyesinde kendi imal ettiği makinelerle yapmıştır.

Askerliğini Eğridir Gölünde Römorkör Memuru olarak yapmıştır. Askerliğini İstiklal Savaşı sırasında yaptığı için ona da İstiklal Madalyası verirler. Ancak O, "Savaşa girene de girmeyene de veriyorlar" diyerek kızıp geri verir madalyasını.

Atatürk Denizli'yi ziyarete gelir. Atatürk'ten Denizli'ye bir hastane yapılmasını isteyecek olurlar. Kimse cesaret edemez, Hüsnü Örnek'e bu görev verilir. Halk Partisi binasında Atatürk'ten izin alır, odasına gider. Atatürk'ün korumalarının perde arkasında beklediklerini fark eder. Yine de konuşur. Hastane yapılmasını ister. Atatürk şöyle cevap verir:

"Türkiye yeni savaştan çıktı. Mali gücü az. Ama böyle bir lise, Gazi okulu yaptıran Denizlilerin hastaneyi de yaptıracağına inanıyorum." Gerçekten de halk yardımıyla sonra bir hastane yapılır.

...

Belediye Meclis Üyeliğine Seçilmesi (1934)

1934 yılında yapılan belediye seçimlerinde Denizli'deki Belediye Meclisi adaylarının listesinde şöyle yer alıyordu:

"Hüsnü Bey, Örnek Marangozhanesi Sahibi"

CHP İl Yönetim Kurulu, bir CHP Vilayet İdare Hey'eti Reisiği için bir liste yayınladı:

1 Hüsnü Örnek	24 Ali Kömürcü
2 Tahir Merzeci	25 İsmail Kuru
3 Nallı Küçük	26 Osman Öztürk
4 Esat Kaymakçı	27 Ali Kesimli
5 Celal Gerzele	28 İsmail Kızılcı
6 Talat Sarıoğlu	29 İsmail Özkardaş
7 Salih Balı	30 Mehmet Musaoğlu
8 Halil Kahyaoğlu	31 Nallı Arşar
9 Hüseyin Köseoğlu	32 Nuri Akaya
10 Fevzi Müftüler	33 Ömer Maziçoğlu
11 Salih Süccü	34 Nuri Odabaşı
12 Baki Yağcı	35 Nuri Yalovaç
13 Şevket Çetin	36 Tevfik Karanlık
14 Hüsnü Berkman	37 Osman Bektaş
15 Mustafa Bağadır	38 Mehmet Özgür
16 Hüsnü Örnek	39 İsmail Bağadır
17 Mehmet Baykent	40 Osman Merzeci
18 Abdurrahman Tötekçi	41 Raşit Özkardaş
19 Etem Mutlu	42 Kazım İsmail
20 Ali Vehbi Aykara	43 Ahmet Şerbetçi
21 Şükrü Helvacı	44 Selahattin Özdemir
22 İsmail Dağdelen	45 Salih Bakıran
23 Rasim Sürücü	46 İhsan Çakır

Ardından da halka ve seçmenlere şöyle seslenirler:

"Şehir Belediyesinin 4 senelik mesai devresi bitmek üzeredir. Yeni seçim 1/Teşrinievvel/942'dedir. Şehrimizin ve halkımızın 4 senelik ihtiyaçlarını ellerine tevdi vereceğimiz arkadaşlarımızın seçimi için partimiz yoklamasını yaparak yukarıda isimleri yazılı zevatı (Parti Namzedi) olarak neşre karar vermiştir". (1)

...

Belediye Başkanlığı (1944-1950)

Belediye Reisi olması da oldukça ilginçtir. 1944 yılında bir gün, Hüsnü Örnek tulumunu giymiş, marangoz atölyesinde tek silindirle çalışan bir motoru tamir etmeye çalışırken Belediye Meclis üyeleri yanına gelir ve "Biz seni reis seçtik." derler. Belki de hiç beklemediği bu teklife hayır diyemez. Elinin yağını silen Örnek'i doğruca belediye binasına götürürler. Böylece yaşam çok daha farklı sürmeye başlayacaktır.

Öngörüsü yüksek olan Hüsnü Örnek, yol kenarlarına ağaçlar diktirir. Fırka bahçesi yanında Başpınar'dan yolları yıkama, sulama için 6.5 cm çapında boru hattı döşetir. "Ne gerek var, zaten su bollu." diyenlere, hiç kızmaz, sabırla açıklama yapar "Zaman gelecek, bu boruların on katı borular olacak, yetmeyecek." der. Enverpaşa Caddesi'ne su borularını bu şekilde döşetir.

Denizli'nin belli başlı sorunları arasında o dönemlerde elektrik geliyordu.

1923 yılında Türkiye'deki 421 belediyenin sadece 4'ünde elektrik tesisatı vardı. 1938 yılında ise bu sayı 150'ye ulaşmıştı (belediye sayısı ise 537 idi). 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Denizli basınına en çok yansıyan konulardan biri de, Denizli'nin elektrik ihtiyacı idi. Çünkü, mevcut elektrik Denizli için yeterli değildi.

Hüsnü Örnek'in belediye başkanı olarak ilk işlerinden biri elektrik santrali kurmak yolundaki çabası olmuştur. Denizli'ye ilk kez elektriğin gelişinde çok büyük çaba sarf etmiştir. Elektriğin hem kıymetini biliyor, hem de geleceği görebiliyordu. Bunun için Ankara'dan belediyeye elektrik uzmanı getirtir. Elektrik santralini yollarını bir mühendise değil Suluoğlu Mehmet'e yaptırır. Gökpınar'daki dağın altından geçip, öbür tarafa geçen suyun yolunu ona yaptırır. Denizli'ye şebeke kurulumu, elektrik gelecek diye söylenir.

1944 yılında bir gün, Hüsnü Örnek tulumunu giymiş, marangoz atölyesinde tek silindire çalışan bir motoru tamir etmeye çalışırken Belediye Meclis üyeleri yanına gelir ve "Biz seni reis seçtik." derler. Belki de hiç beklemediği bu teklife hayır diyemez. Elinin yağını silen Örnek'i doğruca belediye binasına götürürler.

Delikliçinar'da bir elektrik direğine 500 mumluk ampul takılır. Herkes santralden elektrik verilecek diye bekler, halk ampul yanınca patlayacak korkusuyla altından kaçışarak uzaklaşırlar. Sonra bazı zenginlerin evinde bu ışıklardan olur. Mesela Denizli'de Çırçır Fabrikası aslen Rum olan Kimon adında bir kişinindi. Kıp kıp Ahmet Kimon'un gazla çalışan motoruna elektrik dinamosu bağlatmıştı. Bunu sadece ışık olarak kullanıyordu.

Elektrik santrali devreye girer. Ama makinist bir hata yapmıştır. Yanlışlığı Hüsnü Örnek bulur. Elektrik dinamosunun yataklarının çok ısındığını fark eder. Makinistin normal dediği düzenek için İstanbul'dan Nurettin Hekimoğlu'nu santralin başına getirtir. Ve yatakların eğri bağlandığı saptanır, sorun düzeltilir.

Delikli çınar'da Kuyumcu Otel'in olduğu yerde bulunan kendi atölyesine de iki beygirlik bir dinamo bağlar. Makinelerini böyle çalıştırır.

Hüsnü Örnek, 1940'lı yılların sonlarında Sümerbank İplik Fabrikasının Nazilli'ye yapılacağını duyar. O sıra Denizli eşrafının paylaştığı gibi, "Pamuk Denizli'den gidiyor, neden Denizli'ye yapılmasın diye düşünür." Sorumlu bir yetkili olarak devrin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye gidip konuşmak ister. Sümerbank fabrikasının Denizli'ye yapılmasının daha kârlı olacağını anlatır. İnönü vermek istemez önce. Ancak ikna kabiliyeti öyle yüksektir ki, sonunda İnönü yüzünü okşayarak Hüsnü Örnek'e, "Beni kandırdın" der ve Nazilli'ye yapılacak Sümerbank, Denizli'ye yapılır. 1949 Denizli'ye Sümerbank fabrikasının temellerinin atılmasıyla halka büyük bir iş sahası da doğmuş olur. 1953'te de Sümerbank İplik Binası Denizli'de açılır.

Hüsnü Örnek, Denizli'de bir sanayi kurmak için de uğraşır. 250 dükkânlık 1. Sanayi için temel atılır. Sanayi inşaatı yarıya geçince müteahhit iflas durumuna gelir. İş bırakmak ister. Ama o "Bu senin ilk büyük işin burayı yarım bırakırsan, bir daha iş bulamazsın." diyerek ona takviye çıkartır. Nuri Erikoğlu'nu başa getirir, ancak sanayi bitmeden vefat eder. Fakat bugün Organize Sanayi Bölge'sinde Hüsnü Örnek Caddesi olarak da tarihe adını yazdırmıştır.

Hüsnü Örnek'in en sevdiği arkadaşları Şevket Çetin (Lise Öğretmeni) ve Hamdi Tığil (Sarraf) dir. Çetin Örnek'in deyişiyle "Borç para alışverişinde bulunabileceği can dostlarıdır." İzmir Fuarını yapan Buldanlı Vali Behçet Uz da öğrencilik yıllarından samimi arkadaşlarındandı. İzmir Fuarı kurulurken Denizli Pavyonu dekorasyonunu Hüsnü Örnek üstlenir. 1940'lı yılların Denizli tekstili, tarımı burada teşhir etmek için işçiler götürür. Pavyon Müdürü ağabeyi İzmir Atatürk İlkokulu Müdürü Mustafa Örnek'tir (Ege Üniversitesi Rektörü Turan Örnek'in babası).

Belediye Meclis Üyeleri ve Memurları (1946-1950) (Çetin Örnek albümünden)

Sevindik Göçmen Evlerinin yapımında yine Hüsnü Örnek adı geçer. Belediyeden Denizli'ye gelen göçmen kafilesine yer gösterilmesi istenir. Hüsnü Örnek de bugünkü Sevindik Mahallesi'ni seçer. Ancak orada su yoktur. Bu insanlara yazık değil mi diyerek su arar. Karşı çıkanlara da "bu insanlar burayı öyle geliştirecek ki buradan yer almak isteyeceksiniz" der. Yapımı 1952'de biten 32 Göçmen Evi bu şekilde yapılmıştır.

Yine o sıralarda YSE'nin (Yol Su Elektrik Genel Müdürlüğü) Denizli'ye kurulması teklif edilir. "Yer bulun ya da Antalya'ya kurulacak" derler. O da Sanat Okulu Müdürü Celal Bey'den yer ister. Sanat Okulu bahçesine YSE yapılır. Sonra yer değişir.

Hüsnü Örnek belediye reisliğinin ilk dört yılını bitirir. Ama istek üzere devam eder. İki yıl daha çalışır ve görevinden istifa eder. İşte reisliğinin altıncı yılında Delikliçinar'da Yeni Cami yerinde Fatma Hoca Camii çürük olduğu sebebiyle yeni bir cami yaptırmak ister. Elbette önce binanın yıkılması gerekir. Oğlu Çetin Örnek'in ifadesiyle, Ona "komünist derler" ve kızarlar. Ama o bahçenin etrafına duvar ördürür. Cami Yaptırma Derneği kurdurur. Başkanı da kendisidir. İlginçtir ki, Cami Planını bir Ermeni çizer, projeden resmi oğlu Salih Örnek çizer. Caminin maketini de Gazi Okulu Müdürü Kenan Ülkü yapar. Projede iki minare vardır. "Halkın parasına yazık, iki minareye ne gerek var diyerek" karşı çıkarlar. Özellikle de Ahmet Şerbetçioğlu çarşıda propaganda yapar. Onu ikna etmesi için Müftü Ahmet Hulusi Efendi'ye gider Hüsnü Örnek. Müftü Ahmet Hulusi şöyle der Şerbetçioğlu'na: "Ahmet Efendi bir terazi alalım, bir gözüne bir kiloluk ağırlık koyalım, biri kalkar; diğeri aşağı düşer, dengelemek lazım, değil mi" der ve onu ikna eder. İki minare yapılır. Caminin maliyeti 550. 000 TL. 'dir. Cami'nin nakışlarının çizimini de teknik ressam olduğu için kendisi yapmıştır. Çizimlerde Hint ve Mısır motifleri yerine yalnızca Türk motifleri kullandığını söylemiştir.

Oğlu Çetin Örnek bu minareyle ilgili şöyle söyler:

"Babam ölünce biri rüyaya yatmış. Babam minarenin arkasındaki mermerin üzerine emeği geçenlerin adının yazılmasını istemiş, bunun üzerine emeği geçenlerin adları buraya yazıldı"

Kendisinden sonra belediye başkanlığı görevini 1950'de Turan Bahadır'a devretti.

19 Ekim 1949 tarihinde Reiscumhur İsmet İnönü'nün Denizli'yi ziyareti. Millî Eğitim Müdürü Etem Salmanğil (sol başta), Hüsnü Örnek, İsmet İnönü ve Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan (sağ başta), Hüsnü Örnek, Sümerbank İplik Fabrikası'nın Denizli'de açılması için dil döktüğünde, ikna olan İnönü onun yüzünü okşayarak "Beni kandırdın" der. (Çetin Örnek albümünden)

Atatürk Denizli'yi ziyarete gelir. Atatürk'ten Denizli'ye bir hastane yapılmasını isteyecek olurlar. Kimse cesaret edemez, Hüsnü Örnek'e bu görev verilir. Halk Partisi binasında Atatürk'ten izin alır, odasına gider. Atatürk'ün korumalarının perde arkasında beklediklerini fark eder. Yine de konuşur. Hastane yapılmasını ister. Atatürk şöyle cevap verir: "Türkiye yeni savaştan çıktı. Mali gücü az. Ama böyle bir lise, Gazi Okulu yaptıran Denizlililerin hastaneyi de yaptıracığına inanıyorum." Gerçekten de halk yardımıyla sonra bir hastane yapılır.

Oktay İybar'ın objektifinden
Yeni Cami Yaptırma Derneği üyeleri

Belediye Encümen Üyeleri
(Çetin Örnek albümünden)

Son Zamanları ve Ailesi

Hüsnü Örnek 1962 yılında, 63 yaşında iken rahatsızlanır. Yanına kimseyi istemez; bir tek arkadaşı Şevket Çetin'i (Belediye Reisi Muavini) yanına alır ve ona "Ben baba toprağında ölmek istiyorum" der. Çaybaşı'ndaki evinden Karaman mahallesindeki bağa götürürler. İki gün sonra da vefat eder.

Ölüm merasimini yine oğlu Çetin Örnek'in ağzından aktarmak isterim:

"Öldükten sonra cenazenin Yeni Cami'den kalkmasını istedik. Musalla taşı yeni yontuluyordu. Daha bitmeden yerine kondu. Ve cenaze namazı kılındı, arabaya koyacakları sırada birisi seslendi:

'Elde taşınınsın, arabaya koymayın!' ve eski mezarlığa kadar el üstünde götürüldü. Merasime, Taksiciler Derneği de 28 ticari taksitle katıldığı kalabalık bir cenaze kortejiyle eşlik etti."

Saltak Medresesinde müderrislik yapan Mehmet Salih oğlu Hüsnü Örnek, beş kardeşten ikincisiydi. Enstitü Mezunu ve eski adıyla Denizli Hususi Dikiş ve Biçki Yurdu Ehliyetnamesi sahibi Fatma Nigar Hanımla evlenen Hüsnü Örnek'in, beş çocuğu oldu. Bunlar: Mahir Örnek, tesviye mezunu. Türk Ticaret Bankasında şef iken vefat eder

Salih Örnek Yüksek Makine Mühendisi. İstanbul Teknik Üniversitesi mezunu. Alarko Baş mühendisi iken vefat eder.

Hüsnü Örnek, marangozhanesinde kullandığı hizar testeresi, planya (büyük marangoz rendesi) kendi tasarımıdır ve bu aletleri kendisi imal etmiştir. Eski hükümet binasının ve Sanat Okulu'nun doğramalarını da atölyesinde kendi imal ettiği makinelerle yapmıştır. Ağaç işlerinde o kadar ustadır ki, 1920'li yılların ikinci yarısında Mehmet Sulu'nun yaptığı Denizli'deki ilk uçağın pervanesini o yapmıştır. Bugün, Türk Hava Kurumu'nun binasının üstüne asılan maket uçağı da Hüsnü Örnek'in elinden çıkmıştır.

Belediye Encümen Üyeleri
(Çetin Örnek albümünden)

Denizli Memleket Hastanesi önünde dostu Behçet
Uz ve diğer zevatla birlikte
(Çetin Örnek albümünden)

Gürcan Örnek Yıldız Üniversitesi İnşaat Mühendiliği Mezunu. Şu anda İzmir'de yaşıyor.

Çetin Örnek. Bu yazının mimarı. Babasının marangozluğunu sürdürerek hayatını kazanmış. Alarko'da teknisyenlik yapmış, 1987 tarihi itibarıyla emekli olmuş, 1987 de Örnek Makine Sanayi ve Ltd. Şirketini kurdu ve 10 sene çalıştırdı. Sağlık sorunları nedeni ile 1997'de çalışmayı bıraktı. İstanbul'da eşi Nursel Örnek ve çocukları Mustafa ve Müge Örnek'le birlikte yaşıyor.

Mualla Örnek, En küçük kardeş, Enstitü Mezunu. İstanbul'da yaşıyor.

2008 yılında Denizli'nin bu görüntüsünün o dönemlerle kıyaslanması mümkün değil belki. Ancak şu gerçek var ki, Denizli'nin bugüne gelebilmesi için emeği olan adını dahi duymadığımız daha bir çok insan var.

Geçmiş geleceğe taşıyanlara şükranlarımızla...

Not:

1- Hakkı UYAR, "1935 Seçimlerinde Denizli'deki İkinci Seçmenler", Geçmişten Günümüze Denizli, S.5, s.18-19.

2- Ayrıntılı bilgi için, Hüseyin Şimşek, "Havacılık Aşkından Tayyare Yapımına: Denizli'de Bir İlk", Geçmişten Günümüze Denizli, S.9, s.8-10.

Hüsnü Örnek'in "Belediye Reisleri, Üye ve Memurlarının Fotoğrafları" Albümü

Süleyman İNAN

1944-1950 yıllarında Denizli Belediye Başkanlığı yapan Hüsnü Örnek'in hazırlattığı bu fotoğraf albümü, Denizli Belediyesi tarihinin yeniden değerlendirilmesi için önemli bir tarihî malzeme özelliği taşımaktadır.

Hüsnü Örnek, 1946'da kendinden önceki belediye başkanlarının isimlerini, başkanlık dönemlerini ve birkaç sıfatını kartvizit boyutundaki karton beyaz kağıdının üzerine Osmanlıca el yazısıyla yazdırıp, albümün sayfalarına bazı sayfalarda ikişer, birkaç sayfada da birer şekilde yapıştırarak yerleştirmiş. 25x35 cm boyutlarında, sıvama ciltli, sırt tarafında lacivert bağlama ipli, cilt bezi siyah damarlı bordo renkli yanıyla bu albüm, belirgin fiziki özellikleriyle öne çıkar.

Örnek'e ait olan bu albümdeki sıralanışa göre Denizli'nin belediye başkanları şunlardır:

- 1-Hacı Süleyman Ağa (Jandarma Tabur Komutanlığından emekli imiş. Denizli'de ilk belediye 1288'de (1872) kurulmuş. Bu tarihte Rüştiye de açılmış)
- 2-Hacı Osman Ağa (Cillovoğullarının dedeleri)
- 3-Hacı Molla Ahmet Efendi (Köse sakallı ve sarıklı imiş)
- 4-Hacı Nafiz Efendi
- 5-Konyalıoğlu Mustafa Efendi
- 6-Hacı Tevfik Efendi (324 (1908) ilân-ı hürriyette reis olmuştur. 341'de (1925) kazanamadan ayrılmış)
- 7-Osmanzade Emin Efendi (337-338'e (1921-22) kadar Hacı Tevfik Bey'e vekâlet etmiştir.)
- 8- Hacı Tevfik Bey (Feyzullah oğlu Ahmed Efendi, 337-338 kadar Hacı Tevfik Bey'e vekalet etmiştir.
- 9-Rağıp Saraçoğlu
- 10-Esat Berkman
- 11-Naili Küçüka (8 sene)
- 12-İsmail Cillov (4 sene)
- 13-Esat Kaymakçı
- 14-Hüsnü Örnek

Fotoğraflara kişisel merakı olan Hüsnü Örnek'in hazırlattığı bu albümde, kendi başkanlığı dönemindeki en küçük belediye çalışanının bile fotoğrafına yer verilmiştir. Örnek'in başkanlığı dönemindeki encümen üyeler ve diğer memurların isimleri şunlardır: Mustafa Bağadır, Hüseyin Köseoğlu, Rasim Sürücü, Selahittin Özdemir, Ahmet Akşit, Başkatip İsmail Yazıcı, Muhasebeci, Zabita Amiri Besim, Ayniyat Memuru Baki Usluca, Zabita Memuru Mehmet Pir, İtfaiye Amiri Mehmet Ali.

Geleceğe kayıt bırakmanın önemini bizlere hatırlatan, en küçük malzemenin bile yeni ayrıntılara nasıl götürebileceğini gösteren bir albüm bu. Bu bakımdan, Denizli Belediyesinin tarihi yeniden yazılırken, bu albüm görmezlikten gelinmemelidir.

Zabita Amiri
Besim Bey

Hüsnü Örnek'in sözü edilen albümündeki sayfalarda fotoğrafı olmayan kendisinden önceki belediye reisleri hakkında tuttuğu eski harfli notlar

نئى كورلور آنى
Nüsi Küsük'a
8 sene

امکان جيلو
Ismael Ciller
4 sene

اسعد قايماقى
Esat Kaymakçı

Hacı Süleyman ağa
حاجى سليمان آغا
Janjama tubar Kaculan-
Eginstan emahli Denizli'de
iki Belediye 1788 de Kurulmuş
Bu tarihte Rustiyede velayet-
ler.
تاریخ ۱۷۸۸ ده تاسیپ
دولتیه ده تاسیپ
بۇ تاریخده روستییه ده وایلیت

Hacı Orman fecidi
حاجى عثمان فاجيدى
جیلو اولدی بۇ ۱۷۸۸ ده
Cilleroglu dedesi

حاجى توفیق بیگ
Hacı Tufik bey

Raziye Sarıoğlu
رازییه ساریوğlu

Albümde, Örnek'in başkanlığı dönemindeki encümen üyeleri ve diğer memurların fotoğrafları

Efemera

Hazırlayan: Cumhur ERK

Denizli Vilayet Matbaasında basılmış kenarı işlemeli bu ehliyetname, halka açık terzilik mesleğini öğretme ve uygulama yeri olan Denizli'nin özel biçki dikiş yurdundan Fatma Nigar Hanım'a 1927 yılının Ağustos ayında, iki sene süren bir öğrenimden sonra, derslerden aldığı başarılı notlar neticesinde düzenlenip verilmiştir.

Denizli Hususi Dikiş ve Biçki Yurdu Ehliyetnamesi

Adı : Nigar Hanım
Verildiği yer : Denizli
Verildiği tarih : 1326
Mezhebi : Müslim
Tabiiyeti : Türk
Tam numro : 40
Biçki :
Dikiş :
Nakiş :
Örme :
Tavr-ı Hareket :
Tahsil derecesi : aliyül ala
Kaçınıcı Çıktığı :

Mehmed Efendi kızı Nigar Hanım iki senelik Denizli Dikiş ve Biçki Yurdunda ikmal-i tahsil ederek bu yukarıdaki derslerden ba'del imtihan kazandığı numrolar ve dersler hitamında göstermiş ve aliyülala derecesiyle Denizli Dikiş ve Biçki Yurdundan neşet ... işbu ehliyetname ita kılınmıştır. 24 /8/ 1927

Tasdik olunur.
Mühür ve imza

fidan satış peyzaj hizmetleri

park bahçe
süs bitkileri
mevsimlik çiçek

her türlü orman ağacı
meyve fidanı

uygulama
bakım ve danışmanlık

proje-peyzaj
bahçe düzenleme

DOÇEV, uyguladığı ağaçlandırma projelerinde kullanmanın yanı sıra halkımıza ve kamu kuruluşlarına, sağlıklı ve nitelikli fidan sunmak, özel fidancılığın gelişmesine katkı sağlamak amacıyla DOÇEV FİDANLIĞI'nı kurmuştur.

DOÇEV FİDANLIĞI'nda her türlü orman ağacı ve meyve fidanı, park-bahçe süs bitkileri ile mevsimlik çiçekler bilimsel esaslarla yetiştirilmekte, çim tohumu, bahçe toprağı, torf gibi ürünler pazarlanmaktadır.

Proje, peyzaj ve bahçe düzenleme uygulamaları yapılmakta, bakım ve danışmanlık hizmetleri verilmektedir.

Bu yöndeki talepleriniz ve desteklerinizle DOÇEV ideallerini paylaşacak, ülkemizin yeşertilmesine katkıda bulunacaksınız.

Yaşanabilir bir dünyayı paylaşmak dileğiyle...

1996

DOÇEV

DOÇEV MERKEZ

Emek Caddesi No:151 DENİZLİ
Tel: 0 258 265 11 11 Faks: 0 258 265 63 69

DOÇEV FİDANLIĞI SATIŞ MERKEZİ

Acipayam Bulvarı Bağbaşı - DENİZLİ
Tel: 0 258 266 37 25 Faks: 0 258 266 32 04

DOÇEV FİDANLIĞI ÜRETİM MERKEZİ

Eski Karakurt Köyü Yolu - Pamukkale Tenis Kulübü Yanı - DENİZLİ
Tel: 0 258 213 10 76 Faks: 0 258 213 11 76

e-mail:docevvakfi@ttmail.com www.docev.org.tr

19 Ekim 1949 tarihinde Reiscumhur İsmet İnönü'nün
Denizli'yi ziyaretinde Denizli Belediye Başkanı
Hüsnü Örnek'in karşılaması
(Çetin Örnek albümünden)